

HOLGER BIDSTRUP

Anton Sørensen

DER ER
INGEN
GRÆNSER

EGET FORLAG - HAUBRO

Anton Sørensen – Der er ingen grænser
af Holger Bidstrup, Himmerlands Ungdomsskole, Haubro, 1959

Anton Sørensen – Der er ingen grænser
af Holger Bidstrup, Himmerlands Ungdomsskole, Haubro, 1959

Marie og Anton Sørensen.

Bemærkninger

Denne kopi er efter aftale med Ella Bidstrup tilgængelig på min hjemmeside og kan hentes på www.kragh.biz under fanebladet **Slægtsbøger**. Lokalhistorisk Arkiv Aars vil også få kopi (papir og elektronisk).

Tak til Ella Bidstrup for gå med til at bogen bliver kopieret.

På samme side ligger en fortælling:

Himmerlandsbønder og gamle slægtsgaarde

skrevet i 1965 af Søren Sørensen, søn af Marie og Anthon Sørensen.

Bøgerne er kopieret med OCR-genkendelse af teksten, så selvom jeg har gennemset dem mange gange, kan der være fejl!

I de vedhæftede slægtsbøger med Anthon og Maries aner er efter nogle personer skrevet et tal i [xxxxx]. Tallene henviser til personernes Person-ID og er på hjemmesiden angivet med Ixxxxx slægtssiderne på hjemmeside og Anthon Sørensen kan ses her:

<http://www.kragh.biz/genealogy/getperson.php?personID=I26713&tree=tree1>

Med hensyn til de vedhæftede aner, så kan der være fejl, som jeg ikke har opdaget, så der gives ingen garanti.

Rettelser og tilføjelser modtages gerne på mail. God fornøjelse!

jp@kragh.biz

Herlev den 23. juni 2021

H. Bidstrup
Anton Sørensen

Anton Sørensen – Der er ingen grænser
af Holger Bidstrup, Himmerlands Ungdomsskole, Haubro, 1959

HOLGER BIDSTRUP

Anton Sørensen

*DER ER
INGEN GRÆNSER*

EGET FORLAG

Anton Sørensen – Der er ingen grænser
af Holger Bidstrup, Himmerlands Ungdomsskole, Haubro, 1959

Aars Bogtrykkeri - H. L. Rafaelsen

FORORD

Det er en højst ejendommelig Mand og Kvinde, hvis Livsskæbner skildres paa de følgende Blade.

De sled, de gamle Hedeboender, saa det næsten ikke er til at forstaa for os, der lever i Dag, og derfor maa nøjes med at høre Historiens Tale. Det er nærmest ufatteligt, at Anton Sørensen, Haubro, kunde naa, alt det, han naaede. Han var en Foregangsmand paa næsten alle Omraader, og Vesthimmerland, ja dansk Landbrug, er denne Mand stor Tak skyldig. Derfor er det saa rimeligt, at hans Levnedsløb er skildret af en af de Mænd, der kendte ham og hans udmærkede Hustru og Støtte, Rørende er Skildringen af de to gamles Besøg hos Kongen.

Alle kender vi, det Ord, som tillægges Anton Sørensen:

»Der er ingen Grænser for, hvad Jorden kan yde«. Ingen Landbrugslærer eller Konsulent af forrige Slægtled har undladt at bruge denne Fanfare, naar det gjaldt at opildne Ungdommen til Daad.

Jeg er taknemlig for at have besøgt »Vadgaard« og faaet et Indtryk, af Anton Sørensen, som jeg endnu bevarer.

Gid Bogen om Anton Sørensen og hans Kone maa finde mange Læsere - ikke mindst blandt Ungdommen.

Johs. Petersen Dalum.

Indhold

Bemærkninger	4
FORORD	9
INDLEDNING	15
HANS BARNDOMSHJEM.....	17
ANTON SØRENSENS SLÆGT	17
UNGDOMSTIDEN.....	22
VADGAARD.....	28
FOREDRAGSVIRKSOMHEDEN.....	35
HUSMANDENS VEN OG VELGØRER.....	39
UDSTYKNINGEN AF MØLGAARD	41
UNGDOMMENS VEN OG OPDRAGER	43
En samling af Anton Sørensens fyndord og valgsprog.	49
OPRETTELSEN AF UNGDOMSSKOLEN.....	53
ANTON OG MARIES BESØG HOS KCNGEN.....	56
MENNESKET ANTON SØRENSEN	57
DE SIDSTE ÅR.....	65
EFTERSKRIFT	71
Foto fra Vadgaard omkring 1905	72
Anthon Sørensens aner – 51 sider	73
Ane Marie Nielsens aner – 27 sider	73

Ved Anton Sørensens jordefærd blev der bl. a. udtalt, at han var en af Danmarks, ja, måske en af verdens betydeligste pionerer indenfor landbruget. Mennesker, som kender noget til denne mands liv og virke, er tilbøjelige til at bekræfte denne udtalelse. Når det forholder sig sådan, må man undres over, at der ud over nogle avisartikler ikke foreligger noget skriftligt eftermæle over denne for vort land så betydelige mand. For at bøde på denne mangel foreligger på hundredåret for hans fødsel denne levnedsskildring. Det er mit håb, at bogen ikke blot skal være en skildring af en betydelig personlighed og en af landbrugets mest berømte pionerer, men at bogen også må kunne virke inspirerende på dansk ungdom i dag. De danske sømænd mindes med stolthed deres helte, som gennem tiderne har udført stordåd indenfor deres stand.

Burde den danske landmandsstand ikke gøre noget lignende og føle sig stolt og taknemmelig over, at dansk landbrug bar fostret en mand som Anton Sørensen, Vadgaard.

Rent menneskeligt er Anton Sørensens liv og virke tillige en bekræftelse på, hvilken værdi det har for et menneske at vokse op i et godt hjem, hvor flid, nøjsomhed, dygtighed og fromhed er i højsædet. Ligeledes er hans liv en understregning af, hvilken afgørende betydning det kan få for et menneskes liv, at man i de unge år får gode pladser, og at man kommer ud for oplevelser, hvorved man bliver vækket i åndelig og kristelig henseende,

Da undertegnede kun har kendt Anton Sørensen det sidste halve år, han levede, og da Anton Sørensen ikke har efterladt sig ret meget skriftligt, må mit kendskab til ham hovedsageligt bygge på andres viden.

Jeg takker de mange, som på forskellig måde har hjulpet mig med oplysninger. En særlig tak bringer jeg Anton Sørensens søn, Søren Sørensen, som beredvilligt har stillet breve, fotografier og andet til mit rådighed samt gennemlæst manuskriptet.

Himmerlands Ungdomsskole, Haubro, april 1959.

Holger Bidstrup.

Anton Sørensen – Der er ingen grænser
af Holger Bidstrup, Himmerlands Ungdomsskole, Haubro, 1959

INDLEDNING

Vesthimmerland var for en menneskealder siden en ret øde egn uden skov og beplantning.

Blæsten kom strygende fra vest og kunne uhindret passere, så sandet føg fra markerne medbringende det nysåede korn og frø. Bønderne fortvivlede herover, og det var vanskeligt for dem at bjerge føden på den magre og stormhærgede, jord.

Flere mænd i Vesthimmerland indså nødvendigheden af, at man gik i kamp mod den stærke fjende fra vest og begyndte at plante plantager og læhegn. Og når landskabet i de sidste 50 år totalt har ændret karakter, når de fleste vesthimmerlandske landbrug i dag er omkranset af velplejede læbælter og plantager, som skærmer deres marker så godt mod vestenvinden, at frøavlen næsten trives ligeså godt her som i landets mildere egne, ja, så er der mange om æren herfor, men den, der fortjener den største tak, er dog Anton Sørensen, Vadgaard, der med rette blev kaldt for Vesthimmerlands Dalgas, og for hvem det lykkedes at virkeliggøre sit ideal - at gøre Himmerland låddent. I gamle dage blev der sagt om Himmerland, at det er landet, hvor naturen aldrig smiler. Anton Sørensen fik det til at smile.

Hans virke var ikke begrænset til plantningssagen eller Vesthimmerland alene, men han kom til at præge hele det danske landbrug, ja, langt udenfor landets grænser.

Hvis man for 30 år siden ville have foretaget en rundrejse i vort land og da gjort holdt ved de mest veldrevne landbrug og måske være gået ind og talt med de forskellige ejere, ville man ofte i samtalens løb have erfaret, at disse mænd i mange tilfælde var blevet sat i gang i de unge år af Anton Sørensen. Måske hørte de til de heldige, som havde tjent hos ham, eller de hørte til de tusinder af landmænd, som havde siddet og lytte til denne mands ildfulde foredrag, når han talte på vore høj- og landbrugsskoler eller rundt om i vore forsamlingshuse. Om denne mand skal der her fortælles.

Anton Sørensen – Der er ingen grænser
af Holger Bidstrup, Himmerlands Ungdomsskole, Haubro, 1959

HANS BARNDOMSHJEM

ANTON SØRENSENS SLÆGT

En livserfaren gammel kone plejede altid at sige, når man til hende omtalte et eller andet menneske: »Hvordan med familien? Hvordan var faderen og moderen i andet og tredje led tilbage? Det er der, man skal lære et menneske at kende og ikke, om de har mange penge eller andet jordisk gods.«

Denne kloge, livserfarne gamle kones visdomsråd falder iøvrigt udmærket sammen med vor tids arvelighedsforskere, som hold er på, at et menneske ikke arver mest efter sine forældre, men efter slægten.

Det ville derfor være værdifuldt og naturligt, hvis man, for at forstå Anton Sørensens menneskelige egenskaber, her ville omtale hans slægt i andet og tredje led, men dette ville gøre bogen for omfattende, og jeg vil derfor hovedsageligt holde mig til hans forældre¹.

Anton Sørensen er født den 9. november 1859². I lighed med så mange andre foregangsmænd voksede han op under fattige kår. Hans fader hed Søren Nielsen, men blev almindeligvis kaldt efter sit tilnavn »Knold Søren«.

Tilnavnet havde han fået, fordi han en tid havde ejet en gård i Knolde ved Sønderup. Knold Søren deltog i treårskrigen 1848-50. Ved tilbagekomsten herfra blev han bestyrer på, en stor gård i Ersted. Gården ejedes af en enke, og han bliver gift med hende. Noget særligt lykkeligt ægteskab blev det ikke. Få år efter brylluppet døde konen. En tid derefter blev han gift med Ane Marie Christensdatter, hvis fader var fæstebonde på Stengaard i Sønderholm. Denne unge, dygtige kone havde som pige været på hoveriarbejde på St. Restrup. Det var et strengt arbejde, men som opmuntrende moment havde hun de mange storke, som hun kunne fryde sig over. Der var ikke mindre end 18 storkereder på herregårdens lade og træer.

Hendes bedstefader gik også på hoveriarbejde på St. Restrup. Han var en meget vågen og begavet mand, som havde svært ved at finde sig i hoveriarbejdet. Han var ikke, som de øvrige hoveribønder, bange hverken for kammerherren eller ridefogeden, og dertil kom, at han over for de øvrige fæstebønder havde frimodighed til at fremhæve det uretfærdige, som hoveriarbejdet var. Mange gange blev han dømt til at ride på træhesten, men dette bøjede ham ikke.

¹ Se aner for sønnen Søren Sørensen bag i bogen, side 74.

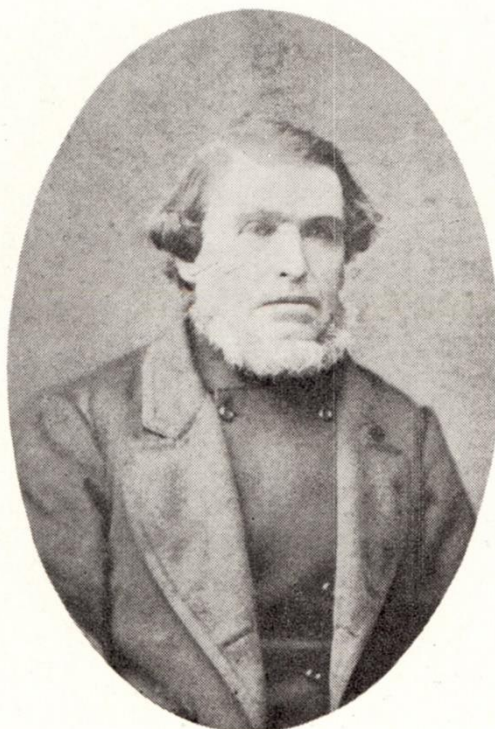
² Døbt Johan Anton Sørensen. Sønderup KB 1859 nr. 65 (2), opslag 27-fødte mænd/ fol. 44-45
<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=21584190#357491,70462598>

Anton Sørensens forældre købte en lille gård i Knolde i Sønderup sogn, men det kneb at klare den økonomiske side, hvorfor de så sig nødsaget til at sælge gården. I 1860 købte de af herregården Albæk et uopdyrket hede- og moseareal på 70 tdr. land. Købesummen udgjorde kun 800 rigsdaler. Ude i mosen lå der en lille holm, den gav de navnet Brunholm. Denne betegnelse omfatter i dag en hel landsby.

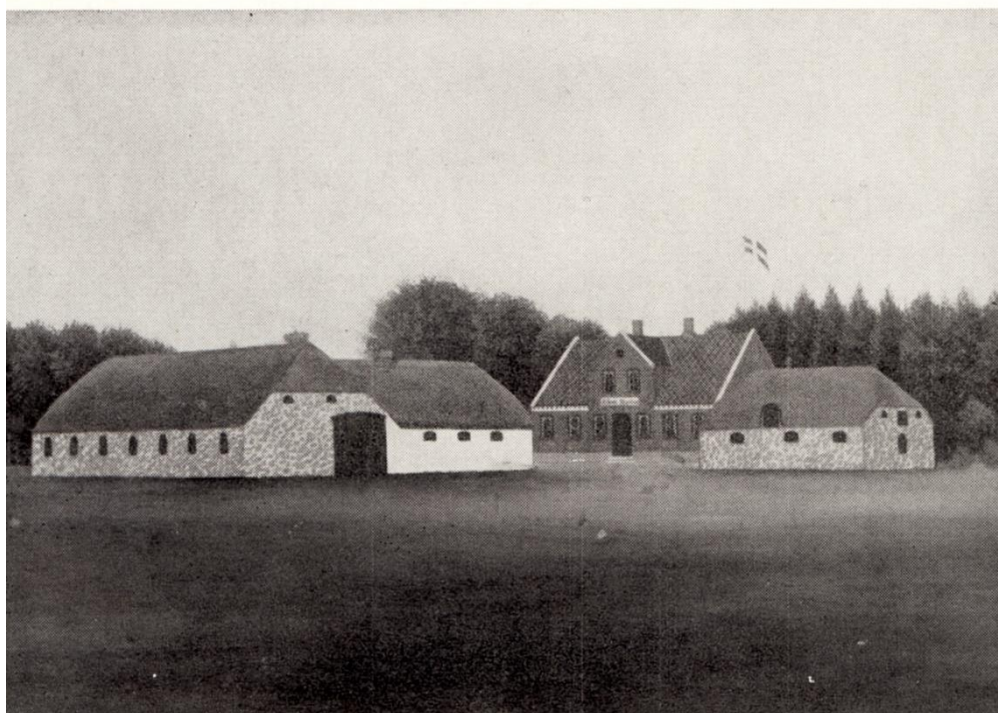
Han byggede et lille hus ude i lyngen og påbegyndte det slidsomme arbejde at dyrke lyngen op. Efter 18 års utroligt slid havde han nået til det imponerende resultat:

En firlænget gård med en god besætning bestående af 3-4 heste, 2 trækstude, 10 malkekøer samt en del ungkreaturer, svin og får. Ikke sært, at man i året 1880 fandt anledning til at belønne denne enestående præstation med det største adelsmærke, nogen bonde kan få, nemlig Det kongelige Landhusholdningsselskabs store sølvbæger; han var en af de tre første, som opnåede denne høje anerkendelse.

Anton Sørensen – Der er ingen grænser
af Holger Bidstrup, Himmerlands Ungdomsskole, Haubro, 1959

Niels Kusk. Maries far.

Albæk Skovhus. Maries hjem.

Anton Sørensen – Der er ingen grænser
af Holger Bidstrup, Himmerlands Ungdomsskole, Haubro, 1959

Brunholm sådan som den ser ud i dag.

*»Kartofflen er en af Danmarks bedste kulturplanter og intet har givet os så meget som den.«
Anton Sørensen.*

Marie og Anton Sørensen i kartoffelmarken.

(Postkort med ovenstående motiv blev sendt ud til alle egne af landet, ja, langt ud over landets grænser.)

I hjemmet rådede flid og nøjsomhed. Både faderen og moderen var meget bestemte i deres optræden over for børnene. Der blev aldrig givet legemlig revselse, men man stillede store krav til børnene, og de lærte først og fremmest at bestille noget. »For«, som faderen sagde, »I skal have det lært, så I kan det, når I kommer ud.« At Anton Sørensen skønnede på denne lærdom, fremgår i et brev fra ham til sine forældre, hvori han bl. a. skriver: »Hvor er jeg jer megen tak skyldig, at I har lært mig at bestille noget.«

Da Anton Sørensen var 7 år, begyndte han sammen med sin 9-årige broder Kristian at, gå på arbejde på Albæk. Det var særlig gartner Jørgensen (senere skovridder på »Birkelse«), som blev deres arbejdsgiver. Han var en dygtig og god mand, som kærligt tog sig af de to drenge og lærte dem noget. Anton Sørensen fik overladt en skæppe land til fri afbenyttelse. Denne hans første forsøgsmark fik han meget ud af.

Faderen var ivrig plantnings- og havemand. I de første år dyrkede han grøntsager, kål, løg og navnlig gulerødder, som han rejste rundt og solgte. Han dyrkede også frø, men havde sit besvær dermed, for, som han sagde: »Det vil kærestes, det skidt.«

Megen tid til at lege blev der selvsagt ikke; og de fik aldrig foræret noget legetøj. Der blev givet dem brædder og andet materiale, af hvilket de så selv skulle lave møller, vogne og andet legetøj.

Anton Sørensen var ikke særlig glad for at gå i skole, han var for meget naturbarn og tilhænger af det praktiske arbejde til rigtig at udnytte skoletiden. Regning blev han god til, men det kneb med dansk. Han har som voksen mange gange beklaget sig over, at han ikke viste større flid i dansktimerne. Blandt skolekammeraterne fandtes også Ane Marie Nielsen, en datter af Niels Nielsen, Albæk. Han blev almindeligvis kaldt Niels Kusk, fordi han foruden at være skovfoged også var kusk på Albæk. Da han blev gift, fik han et stykke jord på Albæk, hvorpå han byggede en ejendom, der fik navnet Albæk Skovhus. Anton og Marie blev glade for hinanden, og de øvrige børn drillede Marie med, at Anton var hendes kæreste. For at få dette drilleri til at forstumme, gik Marie ganske roligt hen og kyssede Anton i alles påsyn. Herefter ophørte drillerier.

Marie og Anton havde den lykke at vokse op under den rige åndelige og kristelige vækkelsestid, som gik ud over vort land. Der blev holdt vækkelsesmøder rundt om i hjemmene, man sang og lyttede, og for disse to vågne og opvakte børn blev det en rig tid, som sarte varigt spor i deres følsomme sind.

Når man kender lidt til Anton Sørensens rige ungdomstid, forstår man så godt, at han valgte sangen »Jeg har båret lærkens vinge«, som sin yndlingssang. Her forekommer linjerne »- genlyd af min ungdoms stemme altid følger mig på jord« eller »- skal jeg atter vejen finde til min ungdoms lyse slot«.

UNGDOMSTIDEN

Dette at Anton Sørensen voksede op i hjem, hvor der levedes et rigt åndeligt og kristeligt liv, og dette at han havde sin første ungdomstid i den rige og for så mange unge lykkelig tid, da, som førnævnt, den folkelige og kristelige vækkelse gik hen over landet, måtte naturligvis medføre, at den videbegærlige og opvakte Anton Sørensen ville på en højskole. Som 18årig blev han elev på Lundby højskole ved Løgstør. Forstanderen der, Anders Laursen, fik en meget stor og varig betydning for Anton Sørensen. Ikke blot på det åndelige og kristelige område, men også på det materielle, idet han formåede at bibringe de unge en forståelse af, hvad et dygtigt og ihærdigt arbejde er værd, når man vil skabe sig en fremtid, og det har sikkert allerede den gang dæmret for Anton Sørensen, at han ville nå betydeligt længere frem end de fleste af sine jævnaldrende.

Thomas Svendsen, førhen »Søttrup Kærgaard«, var elev på Lundby højskole sammen med Anton Sørensen.

Ja, de sad ovenikøbet ved siden af hinanden i timerne. Han har fortalt mig en del om denne tid.

På grund af, at Anton Sørensen var så lille, han vejede kun 30 kg, og på grund af, at der var to andre elever, som også hed Anton, blev Anton Sørensen aldrig kaldt for andet end »Bitte Anton«.

Forstander Laursen havde i en årrække været kolportør for Indre Mission, men blev på sine rejser rundt i landet efterhånden påvirket i grundtvigsk retning, navnlig ved besøg på grundtvigske højskoler og ved sin megen omgang med digteren Jakob Knudsens far, Pastor Lassen Knudsen, Aggersborg. Og da Laursen begyndte sin betydningsfulde højskolegerning i Lundby i 1873, øvede han denne ud fra et grundtvigsk livssyn. Denne gerning fik en stor betydning for det grundtvigske liv i Vesthimmerland, idet man holdt store møder, hvor kirkelig interesserede folk fra hele Vesthimmerland mødte. Dannelsen af de himmerlandske frimenigheder skyldes for en stor del Anders Laursens virke. Men naturligvis fik han mest betydning for de elever, som besøgte hans skole, og for Anton Sørensens vedkommende fik hans ophold på Lundby højskole en afgørende betydning for hans fremtidige livssyn, som yderligere fik næring under hans senere ophold på Testrup højskole.

Anton Sørensen gik vældigt op i skolearbejdet, og man så ham aldrig ledig. Kun når der blev sunget, lagde Anton Sørensen tavlen til side og sad stille og lyttede, for så igen at kaste sig over arbejdet, når sangen var forbi. Selv kunne han ikke synge, men han nød at høre andre gøre det.

At der var noget af en foregangsmand i Anton Sørensen, følte man allerede den gang. Når man var på tur, gik Anton Sørensen altid et par skridt foran de andre

elever. På en tur til Bulbjerg forsøgte eleverne at klatre op ad en stejl skråning. Efterhånden gav de op allesammen med undtagelse af Anton Sørensen, han var den eneste, som nåede toppen. I leg og anden morskab tog han ikke ret ofte del, men sad på sin plads og arbejdede og lod de andre more sig. Dette skyldtes ikke alene hans store arbejdslyst, men også noget hans forbindelse med sin barndomsveninde Marie, hvis hjem var særlig præget af kristelig alvor. Da foråret nærmede sig, og træerne begyndte at skyde knop, måtte Anton Sørensen have udløsning for sin plantetrang, og han benyttede sin fritid til at plante hyldehække omkring skolens jord. Stiklingerne skar han af et gammelt hylde træ, der stod i skolens have. Rester af disse hække er vistnok bevarede endnu.

Efter sit skoleophold fik han plads på »Højagergaard« i Gundersted sogn. Gården var nybygget, og den ejedes af Hans i Højager, som han altid blev kaldt. Anton Sørensen fik som opgave at plante hegn og planter samt at anlægge en have. Som medhjælper havde han sin yngre bror Karl, der senere blev en kendt plantningsmand og gartner i Suldrup.

Anton Sørensen havde sans for skønhed, og i hele hans liv var det ham meget magtpåliggende at få folk til at forstå, at et hjem først bliver et rigtigt hjem, når det bliver omkranset af en prydhave. Han og hans brødre var blandt de første, der anlagde prydhave i Vesthimmerland. Det skete omkring året 1877 på »Saltgaarden«, i Bjørnstrup. Den endnu levende datter fra denne gård, Kristiane Poulsen, Hornum, fortæller herom: »Min far havde fyldt en slags mosehul op og planeret det, og så kom Knold-Sørens sønner og plantede«. Efter tidens skik blev haven anlagt med en lille græsplæne. Uden om haven var der et dige, det blev tilplantet med stikkelsbærbuske - så mange, at vore venner viden om fra kom og plukkede i spandevise af bær om sommeren; det var jo noget usædvanligt med en have og med bær. Ellers var det karakteristiske de mange forskellige slags læ- og prydt træet. Op mod huset var lavet en græssofa, den var så udmærket til forlovelser, bl. a. blev Jensen-Sønderup forlovet med sin Mariane her.

Lørdag aften var haven færdiganlagt, man var i færd med at pakke redskaberne sammen; min bror stod og så på dem og sagde så: »Nu er haven sandelig fin.« Hertil svarede en af brødrene: »Den skal blive endnu finere i morgen.« Min bror forstod ikke, hvad han mente med denne udtalelse. Men næste morgen, da vi kom op - det var på, moderens fødselsdag - vajede der helt nyt flag på en helt ny flagstang i haven. Jeg har aldrig set min mor så glad. - De tre brødre Sørensen havde da vandret den lange vej på deres ben til Rold skov (vel ca. 20 km) efter en granstamme, havde båret den på deres skuldre tilbage til Bjørnstrup, hejste flaget ved firetiden om morgenen og vandrede så hjem til Brunholm, uden nogen af vi andre opdagede det. Flaget havde Anton Sørensens kæreste, Marie, syet.

Til Anton Sørensens efterhånden omfattende plantnings- og havearbejde fik han stor hjælp af gartner Ludvig Mosbæk, Støvring planteskole. Det var hos ham, at Anton Sørensen lærte sig egentlige gartneri. Her hentede han ikke alene frø og planter, men fik også gode råd og vejledning af denne hjælpsomme og dygtige plantningsmand.

Ludvig Mosbæk var en meget betydelig personlighed. Han opholdt sig en tid i Amerika, og her grundlagde han byen Askov i Minnesota. Han oprettede frimenighed og var sjælen i det åndelige og kristelige liv blandt sine landsmænd på de egne.

Under sit ophold på Højagergård begynder Anton Sørensen på sit betydningsfulde arbejde med at få folk til at dyrke rodfrugt. På det tidspunkt var dyrkning af rodfrugt næsten helt ukendt i Nordjylland. Selv store gårde såede kun ca. $\frac{1}{2}$ kg frø. Såmaskine kendte man ikke, men satte frøene ved hjælp af en flaske eller et kræmmerhus og så en finger. Man lagde gerne tre frø i hvert hul.

Anton Sørensen og hans bror Karl tog sig ikke alene af såarbejdet på de forskellige gårde, men passede også roerne under deres vækst og når det blev efterår, tog de også roerne op; som betaling for optagning fik de 10 øre pr. tønde.

I den næste plads, som Anton Sørensen fik, var han i ti år, nemlig hos Jørgen Nielsen, Aagaard i Giver. Opholdet hos disse hjertegode og hjælpsomme folk fik en varig betydning for ham.

Jørgen Nielsen var en foregangsmand på landbrugets område, han var tillige en ivrig plantnings- og havemand. Han havde bl. a. springvand i sin store, smukke have, hvilket var et særsyn i de dage. Tillige anlagde han en del ørreddamme, også på det område var han foran sin tid. Men han og hans kone var først og fremmest nogle åndelig levende mennesker, og det var dem en hjertesag at dele den åndelige og kristelige rigdom, de selv var i besiddelse af, med andre.

Om Jørgen Nielsens overmåde hensyntagen til sine medarbejdere skal her nævnes et eksempel. For at få tærsket den store afgrøde fra den ca. 300 tdr. land store gård havde man fire daglejere, som tilbragte hele vinteren med dette tærskearbejde. For at fritage disse folk for dette store slid købte Jørgen Nielsen et moderne tærskværk. Få dage efter kom de fire daglejere grædende til Jørgen Nielsen og beder ham om at sælge tærskværket igen, for daglejerne kunne ikke undvære deres sædvanlige tærskearbejde. Jørgen Nielsen imødekom deres ønske, han lod tærskværket stå stille i en årrække og lod daglejerne genoptage deres vante tærskearbejde.

Det blev ti gode og lærerige år, Anton Sørensen fik hos disse gode, levende og dygtige mennesker. Anton Sørensen fik overladt et større stykke jord til eget

brug. Til gengæld skulle han så plante og passe gårdens store have. Her fortsætter han med det på »Højagergård« påbegyndte arbejde med at anlægge haver for folk, plante hegn og plantager. Men det var dog særlig roedyrkningen, han kastede sig over, idet han indså, at denne kunne blive en løftestang for landbruget, og han har hovedæren for, at rodfrugtdyrkningen tog så stærkt opsving i Himmerland i de år.

Anton Sørensen købte en håndsåmaskine på Fyn og bragte således den første såmaskine til Nordjylland. Maskinen er velbevaret og står på Himmerlands Ungdomsskoles museum i Haubro. Med denne maskine drog han fra gård til gård og såede roer for folk, og da folk var ukendt med at passe dem, tog han sig også dette arbejde på, idet han lejede en del unge mennesker, der under hans tilsyn og vejledning udførte det nødvendige arbejde med roerne.

Selv var han en mester til at tynde roer. Hans fingre arbejdede som små lærkevinger, og han kunne tynde en tønne land roer på 30 timer. Der, hvor folk brugte stude som trækraft, kunne Anton Sørensen følge studene under sit arbejde med roetynding.

Anton Sørensen fulgte iøvrigt med i alt det nye, som kom frem, som eksempel herpå skal nævnes: I 1880 bragte den stedlige avis en notits om, at der blev forevist en maskine i Aalborg, som kunne lave lys. Samme dag gik Anton Sørensen til Støvring og fortsatte herfra med tog til Aalborg hvorefter han tog hen til det angivne sted for at se vidundermaskinen. Og ganske rigtigt, der stod en dampmaskine, og når denne blev sat i gang, kunne den få 10 lamper til at lyse. Da han kom hjem og fortalte dette, var der ingen på gården, der ville tro på dette usandsynlige. Anton Sørensen kunne allerede ved sit første møde med elektriciteten indse, at her lå uanede muligheder, og han var en af de første, der fik indlagt elektrisk lys og kraft, nemlig på Vadgaard i 1901.

Anton Sørensens kæreste, Marie, havde i en årrække plads hos Jens Nielsen i Giver, hvis gård ikke lå så langt fra Aagaard. Anton Sørensen besøgte hende gerne et Par gange om ugen, men de var ikke nogle helt almindelige kærestefolk. Deres samtale drejede sig mest om det liv, der var blevet sat i gang hos dem under deres højskoleophold i Lundby. Når der var møde på højskolen, var de altid blandt mødedeltagerne.

I 1888 købte Anton Sørensen et hus med 6 tdr. land i Haubro. Han havde selv opsparet de fleste af de penge, huset kostede. Hans godsindede husbond Jørgen Nielsen forærede ham sin bedste ko. Denne benyttede Anton Sørensen som trækraft. Da koen efter nogle års forløb døde af mælkefeber, gav begge ægtefællerne sig til at græde over tabet af deres trofaste hjælper. Anton Sørensen gik hen til sognefoged Hansen for hos ham at købe en ko til 60 kr. Men koen skulle betales kontant, hvilket Anton Sørensen ikke kunne. Da lærer og landstingsmand Anders Thomsen nogle dage senere hørte dette, gik han hen til Anton Sørensen og lånte ham beløbet og i tilgift gav han Anton Sørensen

skolelodden i forpagtning på meget gunstige vilkår. Året efter overtagelsen af ejendommen giftede Anton Sørensen sig med Marie. Det kneb for ham at afse den fornødne tid til giftermålet. På bryllupsdagen gik han i sit gamle tøj og arbejdede lige til kirketid, og da bryllupsgæsterne var taget bort hen på eftermiddagen, trak brudeparret i deres gamle tøj og fortsatte det afbrudte arbejde.

Nu blev der for alvor taget, fat, idet der nu var fire flittige hænder til at arbejde, og de var begge lige interesseret i deres fælles gerning. Anton Sørensen blev altid benævnt, som den lille gartner. Foruden planteskolevirksomhed dyrkede han også kål, roer og gulerødder. Kålen og gulerødderne solgte han til ukendt lave priser, så der kom folk, der boede indtil 25 km borte, for at købe disse.

»Hvidkål,« sagde Anton Sørensen, »er min bedste indtægtskilde; først sælger jeg frøet, det får folk for sent sået, så planterne bliver for sent færdige til udplantning, så kommer de her og køber planterne, men når de er plantede, lader de deres løsgående høns æde dem, og så kommer de igen om efteråret og køber hvidkålen. Se, det giver tre gange fortjeneste.« Anton Sørensen spurgte undertiden dem, der kom langvejs fra for at købe gulerødder hos ham, om de ikke selv havde jord, og når de bekræftede dette, sagde han: »Hvorfor dyrker I så ikke selv gulerødder?« Dette bidrog ofte til, at de kom i gang med at avle dem selv, og det glædede Anton Sørensen lige så meget som at sælge dem af sin egen avl.

At Anton Sørensen var pioner på mange områder og ofte måtte oparbejde en ting fra bunden af, fik man et levende indtryk af i følgende morsomme tildragelse.

Anton Sørensen havde gennem forsøg konstateret, at køernes ydeevne blev forøget, når man fodrede dem med gulerødder. Her, som altid, når han havde gjort en værdifuld opdagelse, ønskede han, at den skulle komme andre til nytte. Derfor rejste han rundt til de mindre landbrugere med gulerodsfrø og i kraftige vendinger opfordrede landmændene dl at dyrke gulerødder som foder til køerne.

Under et sådant besøg skete det engang, at den pågældende landmand, i fuld alvor, spurgte Anton Sørensen, om køerne skulle have alt frøet på en gang, eller om det skulle fordeles over en længere tid. Anton Sørensen måtte så til at forklare landmanden, at frøene naturligvis først skulle lægges i jorden og blive til gulerødder, inden køerne skulle have dem.

Anton Sørensen var ivrig andelsmand, og straks efter, at han var kommet til Haubro, begyndte han at arbejde for oprettelsen af en brugsforening, hvilket også lykkedes.

Oprettelsen af Aars mejeri havde han også megen indflydelse på. Det var ikke noget lille arbejde, han gjorde for at få det bygget i 1891.

Mange år var han virksomt medlem af FDB's frøudvalg. Efterhånden blev han meget kritisk indstillet overfor andelsbevægelsen, idet han mente, at der igennem den var en fare for, at den kunne båndlægge det frie initiativ. Dog var han så klog, at han kunne indse andelsbevægelsens store betydning for vort land.

VADGAARD

Anton Sørensen fik hurtigt for lidt jord at arbejde med, og i 1895 købte han en del jord fra forskellige ejendomme, og på den opførte han sin gård og kaldte den Vadgaard efter et gammelt vadested, som fandtes på ejendommen.

På den ny ejendom kastede han sig særlig over frøavl, som han drev frem til stor fuldkommenhed, tillige foretog han mange forsøg med de forskellige arter af korn og græs. Forsøgsleder Frederik Hansen, Askov, var ham til stor hjælp i dette arbejde. Disse forsøg vakte megen opmærksomhed, og mange kom for at studere de fine resultater. Men den gren af landbrugsarbejdet, hvorved han blev mest berømt, var kartoffeldyrkning. Han blev ofte kaldt kartoffelmanden fra Haubro.

Anton Sørensen fremavlede selv en kartoffelsort, som fik betegnelsen Ricthers Imperator nr. 9. Denne kartoffel kunne i den grad gro til sådan, at når Anton Sørensen, som var en lille mand, stod imellem kartoffeltoppene, kunne man ikke se andet end hovedet af ham og hans pibe. Med denne kartoffelsort kunne han avle helt op til 280 tdr. kartofler pr. td. land, og man forstår, at hans kendte ord om, at kartofflen er Danmarks bedste kulturplante, fik en vis gyldighed.

I forbindelse med kartoffeldyrkning bør også nævnes, at Anton Sørensen eller rettere hans kone, som altid passede grisene, gjorde den opdagelse, at kogte kartofler var særdeles velegnet til svinefoder. Efter den opdagelse gik Anton Sørensen stærkt ind for svineproduktionen, og det kunne hurtigt mærkes i sognet. Haubro var i flere år det sogn, der forholdsvis leverede de fleste svin til Aars slagteri.

Hans svinehus var finere end mange menneskeboliger. Det var opført af røde mursten med halvstensmur og store vinduer, som alle var til at lukke op. Stierne var midt i huset med en gang langs ydervæggene. Tillige var der centralvarme og paneler, og alt var malet i røde og lysegrønne farver. Anton Sørensen sagde, at det gjaldt om at få svinene bort fra de fugtige vægge, svinene skulle have lys og varme, og så skulle de have gymnastik. For at give dem dette, opstillede han visse forhindringer i stierne, som grisene måtte springe over for at komme hen til truget. For Anton Sørensen var det magtpåliggende at få folk til at forstå, at dyrene ikke blot er skabninger, man skal have udbytte af, men de er levende væsener, som det er vor pligt at gøre tilværelsen tiltalende for så længe de lever. Han sagde altid til sin fodermester:

»Du skal hver morgen se dyrene ind i øjnene for derved at konstatere, om dyrene er raske og befinder sig vel«.

Svinestalden på Vadgaard.

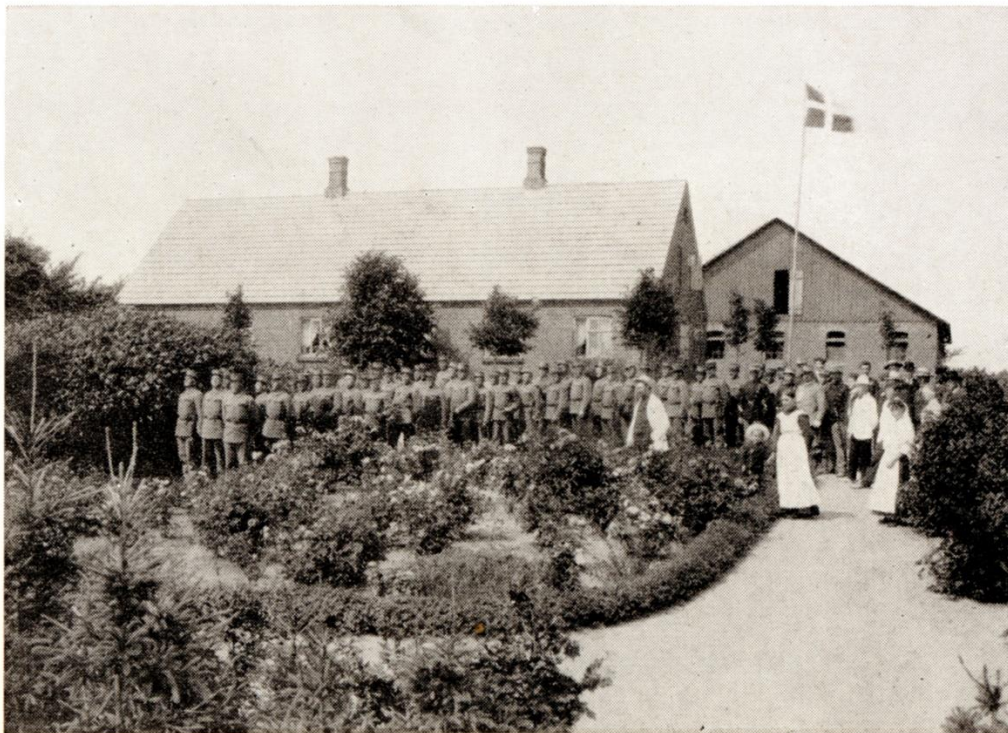

En sommerdag på Vadgaard i 1912.

Anton Sørensen – Der er ingen grænser
af Holger Bidstrup, Himmerlands Ungdomsskole, Haubro, 1959

Deltagere i et sommermøde på Vadgaard.

Vadgaard. Besøg af soldater fra Aalborg.

Det varede ikke længe, før Anton Sørensen formåede at drive sin gård frem til et mønsterlandbrug, der ikke alene smittede egnens gårde, men vakte opmærksomhed landet over - ja, langt ud over landets grænser. Dette

bevirkede, at der kom besøgende i tusindvis. Forfatteren Alfred Ipsen har i sin bog »Jydske strejftog« omtalt et besøg på Vadgaard i 1905. Her gengives noget af det, han skriver:

»Jeg ruller afsted med jernbanen ad Løgstør, og vi nærmer os Aars, den station, ved hvilken Anton Sørensen har sin bedrift. En af mine medrejsende kom med en bemærkning om, at der vist var en del humbug med i spillet med denne berømte Anton Sørensen, men han fik svar på tiltale af de i kupéen værende husmænd, der åbenbart af erfaring kendte anderledes til Anton Sørensen og hans virksomhed end deres medrejsende, og som ikke havde stærke lovord nok om hans fortjeneste af husmandssagen.

Og denne ros er, så vidt jeg skønner, fuldt fortjent.

Husmandssagen har virkelig i ham haft en ualmindelig foregangsmand, en sådan som naturen kun frembringer i de heldigste øjeblikke, en mand, hos hvem teori og praksis er forenet i den ligeligste og lykkeligste blanding«.

Anton Sørensen - skriver en svensker, en af de talrige, der har besøgt hans mønstergård - er en mærkelig mand. Når man taler med ham, synes man, at man har at gøre med en overspændt fantast. Han benytter med forkærlighed stærke udtryk og øjensynlige overdrivelser. Der er ingen grænser for, hvad jorden kan give, siger han. Det lyder som vrøvl, synes du. Men kig så på hans landbrug, og du skal få at se, at den grænse, du har tænkt dig, langt er overskredet. Det ser i virkeligheden ud, som han har ret.

Ikke med urette har en af de besøgende betegnet Anton Sørensens jordbrug som en oase på heden. Når man drejer ind mellem hegnene, hvor vinden pludselig standser, og følger op langs med de store bede, hvor tusinder og atter tusinder af små granplanter tilbringer deres første leveår for siden at spredes ud i den vide, vide verden i hundreder og atter hundreder af husmandshaver, eller når man vandrer ned ad en gang mellem frugtbart bærende buske eller unge frugttræer, og endelig sidst, men ikke mindst, når man betræder blomsterhaven, hvor fine roser, stedmoderblomster, nasturtier og andre blomster rent lader os glemme, hvor man er, så ser man pludselig på heden med helt andre øjne, føler, at den har helt andre fremgangsbetingelser, end man havde tiltroet den, når først der kommer mænd af Anton Sørensens kaliber til at dyrke den.

Thi hvad man end kan sige om Anton Sørensen: nogen troldmand er han alligevel ikke, og deri ligger netop betydningen af hans virksomhed, at alt her er frembragt

ved benyttelse af naturlige betingelser. Men studium og tænksomhed er gået hånd i hånd med flid og udholdenhed om at frembringe dette resultat efter kun 10 års virke på »Vadgaard«.

Overalt ser man det samme præg, præget af en selvstændig og tænksom natur, der går sine egne veje, og som, når han først, har tænkt, ikke er bange for at følge sine tanker ud i den sidste konsekvens.

Se her f.eks. den store asfalterede gårdsplads. Den er så ren og pæn som et logulv. Se dette nybyggede svinehus, der er så rent og pænt og lyst, at man med rette kan bruge udtrykket herskabeligt derom. Aldrig har jeg med større behag befundet mig i en grisesti, og mens vi færdes rundt fra bås til bås og betragter de små, allerkæreste rosafarvede grise, udvikler Anton Sørensen sin yndlingsteori om renlighed som et hovedprincip i landbruger, og om menneskers pligt til at hygge om sine medskabninger og gøre tilværelsen tiltalende for dem, så længe de skal leve. Mennesket må ikke betragte dyrene blot som skabninger, han skal have udbytte af.

Så går vi ind i kohuset, og atter her genfinder vi den samme renlighed i den smukke, betonlagte stald, hvor køerne står med opbundne haler. Der er henved en snes af dem med kvier og ungkvæg, og de er i ypperlig stand.

På vej til marken udvikler Anton Sørensen sin teori om, at jorden er en bank, der omsætter varerne, og hvor man ikke kan tage penge ud, uden at man først har skudt noget ind. Indskuddet er arbejde og gødning.

På vor vandring kommer vi forbi gulerods- og kartoffelmarken og videre langs jordbærbedene, der bærer så kraftigt, at man undertiden har kunnet bespise hundrede gæster på een gang.

Midt i haven er der en åben, afskildret græsplads, der er indrettet på at kunne rumme 1200 gæster på én gang. Et sådant tal er nemlig her slet ikke noget ualmindeligt. Hver lørdag i sommerens tid strømmer skarer af gæster herhen. Husmandsforeninger, landboforeninger, højskoler og private.

Og nu til sidst samler vor opmærksomhed sig uvilkårlig om den lette, lavstammede mand med det røde skæg og det skarpe, underligt fjernt søgende blik i de tindrende blå øjne. Han ligner det, han er: en hedebonde, hårdført og nøjsomt vant. En mand, hvis liv er arbejdet, og som er vedblevet dermed uforandret, efter at han er begyndt at vinde frem. »Mange folk, som kommer her,« siger han, »studser, når de får at høre, at det er mig, der er manden for det hele. Det er de ikke vant til, at en mand selv går og bødler med arbejdet. Og nu min kone, hun går og fodrer svinene selv«.

Efterhånden blev de besøgendes antal så stort, at Anton Sørensen måtte fastsætte en bestemt dag. Hver lørdag sommeren igennem kom lange vogntog med besøgende stævrende mod Vadgaard, hvor de blev venligt modtaget, vist

rundt overalt, ja, endogså beværtede med mad og drikke. Dette sidste ophørte dog, da der blev bygget et afholdshjem i Haubro.

Hver sommer sammenkaldte han til store folkemøder, hvor han selv holdt et fagligt foredrag og besvarede de stillede spørgsmål, og derefter holdt en af datidens mest kendte ordførere et foredrag over folkelige eller kristelige emner. Mænd som J. C. Christensen, Kl. Berntsen, Kæstel, Krabbesholm, Fr. Hansen, Askov, blev ofte benyttet ved disse møder. På egnen blev disse mødedage betragtet som fri- og festdage.

Når foredragene var forbi, blev der serveret kaffe for den tusindtallige forsamling, hvorefter man med Anton Sørensen som leder besøgte hans berømte landbrug. Her kunne folk så ved selvsyn forvisse sig om, at Anton Sørensen ikke bare kunne tale dygtigt og begejstret om, hvorledes man skulle drive landbrug, men han forstod også at, praktisere det.

»Løgstør Avis« bringer i 1906 en lille notits over det afholdte sommerstævne: »Den kendte plantningsmand Anton Sørensen, Haubro, har holdt sit årlige sommerstævne, der besøgte af ca. 2000 mennesker fra så at sige alle egne af landet. Der blev holdt foredrag af lærer A. Christensen, Sdr. Tranders, Ludvig Bøgeskov, Jerslev, statskonsulent Fr. Hansen, Askov, og højskoleforstander Søren Frederiksen, Støvring. I løbet af dagen ledsagede Anton Sørensen et par gange gæsterne ejendommen rundt og gav en mængde oplysninger.«

Ved at betragte hans ukrudtsfrie, frugtbare marker måtte man erkende, at det var sandt, når Anton Sørensen i sine foredrag kunne sige: »En ren mark giver en god afgrøde, og en god afgrøde giver en ren mark«. Eller når han sagde: »I skal holde jeres mark ren - ikke gøre den ren.«

Hans egne marker var så rene, at han uden risiko kunne tilbyde 10 øre for hver ukrudtsplante, man kunne finde i marken.

Foruden dette, at markerne skulle holdes rene og ukrudtet totalt bekæmpes, påpegede Anton Sørensen nødvendigheden af, at jorden fik tilført den nødvendige gødning.

Han begyndte ofte sin markvandring med at føre de besøgende ind i møddingshuset, hvor han udtalte ordene:

»Her ser I nøglen til mit pengeskrin.« Noget i samme retning sagde han til en mand, som spurgte om, hvad der kunne ske, hvis man tilførte jorden megen gødning. »Der kan ske det«, sagde Anton Sørensen, »at din tegnebog kan revne.« Anton Sørensen forklarede de besøgende, at det gælder om at passe på den faste og den flydende gødning, så den kan komme planterne til gode og ikke gå i luften. »Derfor har jeg for længst, som en af de første her i landet lavet en beholder for den flydende gødning, ajlen. Den er muret som en flaske, og den er så stærk, at en jernbanevogn kan køre over den. Og ligesom en flaske skal

være tilproppet for ikke at flaskens indhold skal miste sin kraft, må dækslåget over ajlebeholderen være fuldstændig tæt. Se efter, når I kommer hjem, om ammoniakken stiger op fra jeres ajlebeholder. I skal altid tænke på ammoniakken som 10-kronesedler, og dem skal I nok passe på, at de ikke fordufter.»

Ligesom Anton Sørensen ved oprettelsen af ungdomsskolen i Haubro fremkom med idéen til oprettelsen af de såkaldte sognegårde, som man nu ser praktiseret så mange steder i vort land, var han også manden, der fremkom med den tanke, at man skulle gøre noget for at berige soldaterne under den lange tjenestetid. I dag er der flere steder opstået et samarbejde mellem højskoler og interesserede officerer, således at hele kompagnier, officerer såvel som alle de menige, tager på et kortere ophold på en højskole. Noget lignende begyndte man med allerede for ca. 50 år siden på Vadgaard, idet Anton Sørensen tog initiativet til, at soldaterne og deres officerer i en årrække gæstede Vadgaard, hvor man, ligesom alle andre gæster, blev godt beværtet. Man beså det berømte landbrug, sang og hørte foredrag.

FOREDRAGSVIRKSOMHEDEN

Det var Anton Sørensen til stor glæde, hvis han kunne få lov til at give andre del i de fremskridt, han havde tilegnet sig. Derfor var han glad for, når man fra foreninger og skoler sendte bud efter ham som taler. Efterhånden blev han meget brugt som sådan. Resultatet af hans store foredragsvirksomhed kan være vanskeligt at gøre op; men det er ganske givet, at hans ildfulde foredrag, der var båret af hans dybe kærlighed til jorden, har fænget i tusinder af hans interesserede lyttere. Her skal nævnes nogle eksempler, som taler for sig selv. I S. Frifelts bog: »Gennem de jyske marker« er der en fortælling under overskriften: »Man kan, hvad man vil.«

Den handler om Ejler Husballe, der i 1904 hørte Anton Sørensen holde foredrag. Om dette siger han: »Det var da en mærkelig mand, denne Anton Sørensen, stod han ikke der og fortalte, at blot man forstod sine sager, kunne man få jorden til at give lige så meget, det skulle være. Den var så gavmild, jorden, så der var ingen grænser for, hvad den kunne yde. - Og vil man for alvor noget, så kan man, for man kan, hvad man vil. - Nogle gabte og andre gloede. Det var jo sær snak at høre.« Men i Ejler fængede det. Der lå vel i den unge mands sind gemt en længsel efter at eje og dyrke jorden, men hidtil havde det været som en ulmende gnist, der nu ved at høre Anton Sørensens tændende ord fik glødens brand i lys lue. Ejler Husballe blev senere en kendt landmand og konsulent.

Kontorchef N. Skriver Svendsen fremdrager i bladet »Børsen« et minde fra sit ophold på Jebjerg højskole i vinteren 1903-04.

En dag kom forstanderen ind i foredragssalen og meddelte os, at han havde indbudt en praktisk landmand, Anton Sørensen, til at tale til os i den kommende time.

»Når jeg nu kommer ind med ham, så rejser I jer allesammen op; han er vor gæst, og vi hilser ham på denne måde.«

Det var et lille kursus i kultiveret optræden, vi fik. Det kunne have faldet mig ind at rejse mig op for en præst eller lignende, måske, men for Anton Sørensen, som kun var bekendt for at kunne avle kartofler, og som iøvrigt selv var ganske uciviliseret både i klædedragt og væsen. Det kunne jeg ikke have faldet på.

Det var forstanderens mening igennem sin henstilling at indstille os på, ærbødighed for denne lille jævne, ja, til dels forslidte mand, der nu i vor egen mundart, den jyske dialekt i uforfalsket renkultur, skulle tale til os, og som virkelig talte til os, så vi anede, at der lå ånd og drivkraft bag hans virke.«

Som jyde ejede Anton Sørensen meget af jydens lune og vid, og det benyttede han sig meget af i sine foredrag og ved de efterfølgende diskussioner. Engang

blev han spurgt: Hvornår lægger du dine kartofler. »Det gør jeg skam om foråret,« lød Anton Sørensens omgående svar.

For at få et indtryk af hans jævne måde at tale på bringes her et par referater af hans foredrag. Det første er fra et møde i en landboforening i 1904.

Efter sangen: »På det jævne« talte Anton Sørensen. Det er jo egentlig ikke min plads her på talerstolen, men derimod hjemme i stald og marker. Dog vil jeg, så godt jeg kan, fortælle lidt om min drift og fremgangsmåde.

Lad os tænke over sangen: På det jævne. Ja, lad os endelig holde os på det jævne og ikke stille for stort an; thi det kan så let ramle sammen.

Jeg vil gerne begynde med at fortælle om en tildragelse, som skete for et par år siden. Det var ovre på Fyn, at der boede en mand, som havde en stor gård, som sønnen skulle overtage, men han turde ikke, da der var så stor gæld på den. Da sagde folk til ham: »Rejs over til Anton Sørensen, han kan sætte mod i dig.« Så rejste karlen over til mig og var på Vadgaard et år, hvorefter han rejste hjem og overtog gården, og han klarede det fint, afbetalte på gælden, forøgede besætningen og forbedrede marken og blev efterhånden en velstående mand.

Der er så mange unge, som siger, hvor skal vi få penge fra til at købe ejendom for. Enhver kan, når han vil, tjene så meget, at han kan få sig et lille stykke jord, og får han først det, er der ingen fare for ham, hvis han bare forstår at få noget ud af den. Jorden vil gerne hjælpe alle, når blot vi forstår den ret.

Men det var ellers om svineavl, jeg skulle tale. Først må vi have et svinehus, og hvorledes skal det være? Det skal være rent, lyst, varmt og med megen frisk luft. Husk endelig disse fire hovedpunkter. Hvorledes får vi det varmt? Jo, svinestierne skal være midt i huset med en gang ved hver ydervæg, thi i midten er der varmest. Så laver vi fire rum, hver til en snes svin. Truget kan godt være af træ, hvis man ikke har råd til saltglaserede rør. Over truget sættes jernstænger, således at der kun er plads til et svin i hvert rum.

Det er ikke altid, at svinet bærer sig så pænt ad, som det burde. Og sker det, at der kommer noget af den forkerte ende oppe i lejet, som skal være en træbriks, så må vi søge at jage dem væk de første gange, så skal de nok blive renlige, og svinene er nemme at dressere. Man siger nok om et svin, at det er et stort svin, men det er ikke sandt, det er i virkeligheden et renligt dyr, der gerne vil have det rent. Derfor skal vi rense stien en eller helst to gange om dagen.

Vi skal sørge for, at svinene får meget lys, thi er det mørkt, ligger grisene og bliver dorske, og de får ofte stivsyge. De første måneder bør de også have noget gymnastik. Lad dem komme ud og løbe lidt hver dag.

Med hensyn til fodringen så gælder det naturligvis om at fodre dem så billigt som muligt. Billigst er det at fodre dem med kartofler, dem kan jeg producere til 2½ øre pr. f. e. Kartofflerne skal koges. Jeg har et dampkoger, og det laver tillige billig varme til svinestalden. Vi har lagt rør rundt i stalden, og når vi så er færdig med at koge kartoflerne, lukker vi dampen ind i rørene og får derved en passende varme i huset. Vi koger 500 pund kartofler ad gangen, de skal helst stå og gære, inden de bruges. Jeg har nemlig konstateret, at, det gavner svinenes fordøjelse, og man skal hjælpe dyrene, når man kan.

Mine svin får gennemsnitlig hver 1 pund korn daglig, resten af foderet består af kartofler og mælk. Jeg producerer mine svin til 1.7 øre pundet. Der vil komme en tid, da vi vil komme til at konkurrere med andre lande, da gælder det om, at vi kan holde ud og lære at fodre svinene så billigt som muligt. Runkelroer har jeg også med stor fordel anvendt som svinefoder. Når kartoflerne slipper op i juni måned, skærer vi hakkelse og bælgplanter, dem holder svinene meget af. Det tager mig knapt 5 måneder at fodre svinene op til slagterivægt.

Her bringes et uddrag af et foredrag, som »kartoffelkongen« Anton Sørensen holdt i Holbæk Amts Landboforening i 1913.

»Kartofflen har været stedmoderligt behandlet, man har almindeligvis ikke været klar over, hvad denne plante kan give ved omhyggelig og god behandling. Nu skal jeg fortælle, hvorledes vi bærer os ad.

Vi lægger kartofflen tidligt. Kartofflen skal absolut lægges tidligt. For det første, fordi vi ellers er sikre på, et dårligt udbytte, og for det andet, fordi det næsten er den eneste måde, hvorpå vi kan undgå kartoffelskimlen.

Forinden lægningen har vi kammet jorden op, og vi ønsker, rækkerne skal være så lige, som kunne de være trukket efter en snor. Lær endelig den unge til det, for det vil bibringe ham en følelse af glæde over arbejdet, og det vil også hjælpe til, at han kommer til at leve et retlinet liv.

Vi lægger kartoflerne kørende, og vi regner med, at 5 mand kan lægge 100 tdr. pr. dag. Vi lægger kartoflerne med 18-tommers mellemrum og bruger 20 tdr. Richters Imperator pr. td. land. Kartofflerne tildækkes samme aften. Det er en absolut hovedbetingelse for et godt resultat. Kartofflen, der jo er et levende væsen lige som vi mennesker, kan også let blive forkølet, og det vil give store spring i kartoffelmarken. (Herefter kom han ind på tildækningsmåden og den senere rensning samt tilførsel af ajle.)

Først i juni frembyder kartoffelmarken et såre skønt syn. Hvilken fryd er det ikke da at gå en tur i marken. Vi glædes ikke alene over den indtægt, en sådan mark vil give os, men over det indtryk af skønhed, vi møder. Det skal de unges øjne åbnes for, thi det virker opdragende og giver kærlighed til arbejdet.

Når kartoflerne er 6 tommer oppe, det skal være sidst i juni, skal de hyppes. Jeg plejer at sige, at vi skal køre med ploven ligeså hurtig, som vi kører efter jordemoder.

Jeg skal sige hvorfor. Fordi kammene ikke må stå skråt op som et tag med en fordybning i ryggen, thi det samler fugtighed, der fører skimmel ned til kartofflen. Nej, kammen skal være halvrund, så ligger kartoflerne tørt, og det er det, de skal.

Om selve optagningen har vi akkord med folk fra egnen. Vi regner med, at en mand optager 20 tdr. pr. dag. Vi samler kartoflerne i kuler med 20-30 tdr. i hver. Jeg vil ikke tilråde at benytte toppen til at dække med, men derimod tør halm. Kulen laver vi på den måde, at der lægges et tyndt lag jord for oven, for neden skal der være åbent, så luften kan passere. Således lader vi kulen stå til hen i november, så fjerner vi halmdækket, lægger ny halm på, derpå et jordlag på et par tommer, så et nyt halmlag (til dette kan den gamle halm bruges), og endeligt et nyt jordlag uden om det hele, så er kulen færdig og kan modstå selv den stærkeste frost.

Mit gennemsnitsudbytte, af kartofler er omkring 200 tdr. pr. td. land, enkelte år har jeg været oppe på 280 tdr. Der er heldigvis adskillige, der avler mere end jeg. En af mine gamle elever på Lemvig-egnen er oppe på et gennemsnitsudbytte på ca. 300 tdr."

Det er ganske givet, det var blandt ungdommen, Anton Sørensen udrettede mest gennem sin foredragsvirksomhed. Han elskede at tale til de unge. »For,« som han sagde, »de ældre er så kloge og så kritiske, at dem kan man ikke lære noget. Anderledes er det med ungdommen. De kan tage imod.«

Her skal gengives slutningen af en tale, han holdt i Skals landøkonomiske ungdomsklub i 1930. Det blev iøvrigt den sidste offentlige tale, han holdt.

»Jeg har så ofte sagt til mine elever, at de skal bruge en lige snor ved deres arbejde, jeg vil i dag gerne tilføje, at man også skal følge en lige snor igennem livet. I skal forme et ideal, sætte jer et mål og så sætte al kraft ind på, at nå det.

Jeg har også så ofte sagt, at der er ingen grænser for, hvad jorden kan yde; men der er heller ingen grænser for Guds nåde og kærlighed til os mennesker. Jorden har aldrig skuffet mig, men det har mennesker undertiden.

Til jer unge mennesker vil jeg til slut sige: Der er ikke et så simpelt arbejde, at I behøver at skamme jer over at udføre det; men pas på, at I ikke skammer arbejdet.

Og husk så på, at der vil altid være en vej frem for de unge, som vil og kan noget.«

HUSMANDENS VEN OG VELGØRER

Anton Sørensen var alle dage husmand i ordets bedste betydning, selv i den periode, da han var ejer af 300 tdr. land. Han fornægtede aldrig sin rod. Den godgørenhed og hjælpsomhed, han under sin opvækst blev vidne til i sit gode hjem, og som han yderligere fik bestyrket, da han opholdt sig hos Jørgen Nielsen, *Aagaard*, der ofte slagtede nogle af sine dyr og kørte rundt og gav kødet til de trængende i sognet. Alt det havde sat sine spor i Anton Sørensens sind, således at da han gennem sin dygtighed erhvervede sig gode økonomiske kår, delte han ud til dem, som trængte til hjælp, og da navnlig til dem, som igennem deres arbejdsindsats gjorde sig fortjent dertil.

Anton Sørensen havde en ret stor planteskolevirksomhed, og i mange år uddelte han gratis planter til husmændene over hele Vesthimmerland. Almindeligvis var det sådan, at de husmænd, der ønskede gratis planter, skulle skrive til Anton Sørensen og gøre rede for deres bedrift, hvorefter han for det meste selv rejste over til de enkelte for nærmere at undersøge forholdene. På en nærmere afsat dag i foråret skulle planterne afhentes, og på den dag lod Anton Sørensen gerne foranstalte en sammenkomst, hvor der blev holdt landbrugsfaglige foredrag af Anton Sørensen og ofte af statskonsulent Frederik Hansen, Askov. Husmændene medbragte selv mad, og til denne blev der serveret kaffe.

Anton Sørensen var utrættelig i sin iver for at gøre andre delagtige i de fremskridt han selv havde tilegnet sig. Han nøjedes ikke med at modtage besøg og fremvise sin bedrift, men tog meget ud og besøgte husmandshjemmene for at give gode råd. Om efteråret, tog han gerne rundt til de husmænd, som han havde foræret planter til læbælter, for at se om de blev rigtig passet. Og når man tager i betragtning, at han gerne uddelte planter til ca. 100 husmænd om året, kan man forstå, at det ikke var så lille et arbejde, han her påtog sig. Han gjorde det for at hjælpe husmændene til at få et større udbytte af jorden ved, at der blev plantet læ, som kunne skærme markerne for den stride vestenvind, men han gjorde det også for derved at bekæmpe sin fjende - blæsten. Han følte virkelig blæsten som sin arge fjende. Derfor stod barometret lavt på Vadgaard, når det var stormvejr. Undertiden kunne Anton Sørensen gå i sin seng en stormvejrsmorgen for der at drukne sin vrede over sin fjendes stærke magt.

Om vinteren holdt Anton Sørensen møder, hvor fremmede lærere og talere førte ordet. Også ved disse møder blev der serveret gratis kaffe for de fremmødte.

Ved et sådant møde foreslog Anton Sørensen en dag, at husmændene skulle slutte sig sammen og danne en forening. En af de tilstedeværende mente, at man kunne klare sig med landboforeninger, og at en husmandsforening blot ville sætte splid. Dertil svarede Anton Sørensen: »Der skal ingen splid være

mellem gårdmænd og husmænd, men skelpælene skal rykkes op, så der plantes

levende hegn, som kan mildne luften for de klippede får. Når I husmænd gør jeres pligt, så må I også kræve jeres ret, og den kan I bedst få ved at stå samlet i en forening.« Foreningen blev dannet.

Anton Sørensens uddannelse til gartner og hans stærke kærlighed til planter og træer satte også sine dybe spor i Vesthimmerland. Når han var ude at besøge husmændene for at give dem gode råd med hensyn til læ plantning og jorddyrkningen, forsøgte han ofte at få husmandskonen til at interessere sig for at få anlagt en prydhave omkring deres hjem. Som argument herfor kunne han sige: »Alle gode mennesker elsker haver. Denne kan udvikle skønhedssansen hos mennesker, og den kan give dem et glad sind. I ethvert hjem, hvor der er børn, burde der også være en køn have, således at børnene kan få den fornemmelse, at deres hjem er den skønneste plads på jorden. Landbrugsarbejdet er i sig selv et meget opdragende arbejde, men pasning af en have er det endnu mere.«

Mange himmerlandske hjem og marker er den dag i dag omgivet af velplejede læhegn, hvor planterne er skænket af Anton Sørensen, og i mange haver står der frodige frugttræer, som han har skænket. Ikke underligt, at man må mindes ham med tak - ja, som en husmand sagde, som en afgud.

UDSTYKNINGEN AF MØLGAARD

Anton Sørensen havde aldrig været glad for herregårde. Han syntes, at det var alt, for megen jord for en enkelt at arbejde med. Hvis den deltes til flere, ville den samme jord kunne give arbejde, brød og livslykke til mange familier. Hans trang til at hjælpe husmændene og hans dygtige karle til eget hjem og jord har sikkert været en væsentlig årsag til, at han tumlede med disse tanker. Men hvorledes kunne det praktisk lade sig gøre at foretage en deling af de store gårde. Da opstod hos ham tanken om at danne en forening til udstykning af store gårde. Og der var aldrig langt fra tanker til handling hos Anton Sørensen. Da det kom ham for øre) at herregården Mølgaard var til salg, sammenkaldte han sognets folk og fremførte overfor dem sin idé, at man skulle danne en forening og så i fællesskab købe Mølgaard til udstykning. Både gårdmænd og husmænd skulle tegne sig for 50 kr. hver. Det var der nogen stemning for, og man overlod hele den praktiske side af sagen til Anton Sørensen. I 1907 blev der oprettet en udstykningsforening for Aalborg amt, den første af sin art i Danmark. Det var Anton Sørensen, som var drivfjederen i dette arbejde, godt hjulpet af Kristian Berthelsen og sagfører Valdemar Pedersen. Det var sidstnævnte, som fremskaffede den fornødne kapital og iøvrigt var den juridiske rådgiver. I 1907 købte udstykningsforeningen den 700 tdr. land store gård Mølgaard for 165.000 kr. og foretog derefter - såvidt vides - den første store udstykning her i landet, i alt fald med kreditforeningslån.

På det tidspunkt forelå ikke den nuværende udstykningslov. Dog fandtes der en bestemmelse om, at landbrugsministeriet kunne give tilladelse til en vis form for udstykning, men der var kun her tale om udstykning til småbrug på 3-4 tdr. land.

Anton Sørensen rejste derfor til København for at få foretræde hos den daværende landbrugsminister Ole Hansen. Denne modtog ham med disse ord: »Hvad har De på samvittigheden, Anton Sørensen.« NÅ, ikke andet end en gård på, 700 tdr. land,« lød Anton Sørensens svar, hvorefter han fremkom med en anmodning om tilladelse til at udstykke herregården Mølgaard, men tilføjede, at ejendommene ikke skulle være lige store, for, som han sagde: »Der er forskel på mennesker og deres administrative evner, det bør man respektere. Til en mand kan 20 tdr. land være for meget, og til en anden kan 100 tdr. være for lidt.« Ministeren henholdt sig til loven, men efter nogen forhandling sagde han dog til slut: »De kan gøre, som De vil, måske er det rigtigst på denne måde.«

Anton Sørensen rejste glad hjem og begyndte forarbejdet til den store udstykning. Han gik selv sammen med sin søn og satte veje og jordstykker af. Den største af ejendommene, »Ny Mølgaard«, blev på 45 tdr. land, og den skulle hans tidligere forkarl Jacob Jensen være ejer af. Den mindste blev på 8 tdr. land. Hovedparcellen blev på 114 tdr. land. Niels Jensen blev ejer af denne. I alt blev der 16 ejendomme.

Anton Sørensen tjente til udstykningsforeningen ca. 20.000 kr. på udstykningen af gården, men disse penge hensatte han til en fond, som skulle være til gavn for fremtidige udstykninger. En stor del af fondens midler blev anvendt til køb af planter ved udstykningen af St. Restrup.

Selv om Anton Sørensen og den nye ejer af »Mølgaard« ydede de mange nybyggere megen hjælp, så måtte de fleste af dem leve under trange kår i begyndelsen. En af disse, Niels Nielsen (Bohl), fortæller herom til »Aalborg Amtstidende« (1957): Vi havde en mild vinter i 1907-08. Jeg kom herud og fik gravet en brønd samt byggede tørvehuset, hvor jeg kunne bo, til de øvrige bygninger blev færdige. Ejendommen, som var på 35 tdr. land, kostede 8.000 kr. I lån fik jeg af staten 2.000 kr. og i kreditforeningen 10.000 kr. Jeg kørte ofte til Aars tidlig om morgenen for at hente mursten og andre materialer. Det kostede ca. 5.000 kr. at opføre, og for at kunne betale håndværkerne, måtte vi låne penge, indtil vi fik lånet hjem fra Viborg kreditforening.

Det var småt med maskiner dl at begynde med, korn og græs måtte slås med »jollen«, og det var en stor begivenhed, da vi her på ejendommen fik en slåmaskine i 1912. Nybyggerne i den lille koloni var flinke til at hjælpe hinanden. Nogle af os købte et transportabelt tærskværk i fællesskab, men under krigen var vi en del, som fik rejst vindmotor. Folk på egnen var meget kritiske over for denne udstykning, man mente ikke, at det nogensinde kunne komme til at gå.

Anton Sørensen var os en god mand. Han gav os gratis planter og tilskyndede os til at plante ved ejendommen og markskel. Allerede i de første år blev der plantet meget herude. Og da der blev overskud på udstykningen, kunne vi også få gratis drænrør. Man var gode ved os. Ofte kom Anton Sørensen gående herud for at se på markerne og snakke med os. Vi kunne mærke på ham, at han frydede sig over resultatet af udstykningen.»

Ja, det er rigtigt. Udstykningen af Mølgaard fik Anton Sørensen megen glæde af. Han omfattede de dygtige og flittige nybyggere med næsten en faders omhu og kærlighed. Han holdt af denne jord. Skete det at en enkelt af ejendommene ikke blev passet, som Anton Sørensen ønskede det, kunne man se ham græde, når han så de forsømte marker. Han følte, at jorden var en gave fra Gud, og at det var menneskenes pligt at tage den i brug. Og den blev så sandt taget i brug af nybyggerne og gør det fremdeles af ejerne i dag. Fremmede, der kommer til egnen og bliver forevist Mølgaards udstykning, bliver imponeret af det smukke, himmerlandske landskab med megen plantning, gode af grøder og velholdte huse. Anton Sørensen har grund til at være stolt og glad over sit værk.

Hvilket han også var. Hvis man i hans senere år spurgte ham om, hvad han med størst glæde så tilbage på i sit liv, så faldt hans svar omgående: Udstykningen af Mølgaard.

UNGDOMMENS VEN OG OPDRAGER

Anton Sørensen elskede ungdommen, og derfor ville han gerne hjælpe den, og det var hans opfattelse, at det gjorde man bedst ved at stille krav til de unge. Det var ikke altid, at de unge forstod Anton Sørensens bevæggrund til at stille så store krav til dem, hvorfor de ofte syntes, at han var for hård og streng. Først med årene erfarede de, hvad opholdet hos Anton Sørensen var kommet til at betyde for dem, de fleste kom til at føle en dyb taknemmelighed til denne mand.

Anton Sørensen var en fremragende ungdomsopdrager. Han kunne påvirke og anspore de unge mere end nogen anden. De 20-30 elever, han til stadighed havde i sin tjeneste, fik lært mange værdifulde ting.

Når de tiltrådte pladsen, blev de gjort opmærksomme på, at her på gården måtte man ikke bande, ikke drikke spiritus eller gå med hænderne i lommen.

De fik deres ordenssans udviklet. Rækkerne i markerne skulle sås lige. »Brug altid en lige snor ved jeres arbejde,« sagde Anton Sørensen.

Alle steder skulle der være rent, og tingene skulle sættes på plads. »For,« sagde Anton Sørensen, »det tager ikke nogen tid at sætte tingene på plads, men det tager tid at finde dem, når de ikke er der.« Først og fremmest lærte de unge at drive landbrug, ikke alene af Anton Sørensen selv, men han tog dem ofte med på studierejser dl fjerne egne for at se, hvorledes man dyrkede jorden der.

Hans medhjælpere fik ikke megen løn, som oftest kun 100 kr. for et år, men dertil kom, at de fik et 8 eller 14 dages kort til statsbanerne, som de måtte forpligte sig til at bruge som et led i deres uddannelse.

Undertiden gav han store pengesedler som påskønnelse for vel udført arbejde. Noget sådant kunne han også gøre overfor unge, som han ikke kendte. Som eksempel herpå skal nævnes:

På en rejse i Vestjylland så han en solbrun vestjydsk pige gå og radrense roer. Hun gjorde dette arbejde så omhyggeligt, at Anton Sørensen gik hen og gav den intetanende pige en hundredkroneseddel som belønning.

Engang blev en af Anton Sørensens karle indkaldt til militærtjeneste og måtte rejse i utide. Da Anton Sørensen skulle ordne den økonomiske side, gav han karlen det dobbelte af det, han kunne tilkomme. Karlen gjorde ham opmærksom herpå, men Anton Sørensen svarede: »Jeg ser på det arbejde, du har udført, og ikke på tiden.«

En mand fra Haubro har fortalt mig om en oplevelse, han havde i sin ungdomstid: En dag, da man var i færd med at køre planter fra Vadgård og op til stationen, tabte man et par at planterne. Da omtalte mand så dette,

gik han hen og samlede dem op og afleverede dem til Anton Sørensen, der stod på stationen og tilså arbejdet.

Denne blev så glad ved at modtage de tabte planter, at han forærede finderen et helt læs planter med de ord: Det skal du have som tak fordi du føler noget lignende som mig overfor planterne, at de er noget, levende, som vi skal værne om.

På mange andre måder mærkede man Anton Sørensens kærlighed til ungdommen. Således besøgte han ofte de nystiftede hjem. Mangfoldige unge har han hjulpet i starten. Ikke alene med opmuntrende ord og gode råd, men også ved direkte hjælp i form af planter og rentefri pengelån. Undertiden meddelte han låntageren, der som oftest havde tjent hos Anton Sørensen, at hvis den pågældende ville lade være med at ryge eller drikke spiritus i en årrække, ville han blive fritaget for at tilbagebetale lånet.

Som et andet eksempel på, at Anton Sørensen ikke ville tage noget fra de unge uden at give dem noget bedre igen, kan nævnes, at når han gav sine medhjælpere den forømtalte gratis rejse, stillede han som betingelse, at de ikke måtte gå til Ulstrup marked. Dette marked strakte sig dengang over to dage, og den sidste dag var forbeholdt de unge. Foruden de mange fornøjelser, man kunne deltage i, var der også rig lejlighed til at nyde spiritus, og denne lejlighed blev benyttet af mange af de unge. Og noget mere nedværdigende end at se en beruset karl, som ikke kunne styre sig selv, kendte Anton Sørensen ikke, derfor gjorde han, hvad der stod i hans magt for at forhindre, at noget sådant skete med hans medhjælpere.

At dette marked betød meget for egnens unge fremgår af følgende tildragelse: En vesthimmerlandsk lærer stillede sine børn følgende spørgsmål: »Nævn mig de tre store højtider.« Hertil svarede en dreng omgående: »Jul, påske og Ulstrup marked.«

Mange af de unge, som tjente hos Anton Sørensen, tog ham som deres forbillede, også mange af egnens unge så op til Anton Sørensen og ønskede at efterleve ham som landmand og som menneske.

En af disse, den for sit landbrug så kendte Bach Laursen, Lundgaard, har overfor mig udtalt, at Anton Sørensen var hans forbillede. Bach Laursen er i dag en moderne landmand, der i stærk grad har moderniseret sit landbrug.

Og han har gjort det ud fra den opfattelse, at det hårde slid skal fjernes fra landbrugsarbejdet. Landbrugsgerningen skal gøres interessant og lystbetonet, således at man kan beholde de dygtigste af vore unge ved landbruget. »For,« som han siger, »i dag skal der ikke bare krop til for at være landmand, det er mere nødvendigt med et godt hoved og en god uddannelse.« Havde Anton Sørensen levet i dag, ville han utvivlsomt give Bach Laursen ret i denne opfattelse.

I det efterfølgende bringes en beretning af en mand, som har tjent på Vadgaard i året 1913-14, nemlig forvalter Ejner Petersen. Han har i en lang årrække - været forvalter hos Dæhnfeldts frøforretning i Odense, i øvrigt en plads, som Anton Sørensen skaffede ham.

Allerede da Ejner Petersen var 15 år gammel, begyndte han at søge om at komme til Vadgaard; først efter 8 års ventetid lykkedes det for ham. Dette fortæller noget om, hvor eftertragtet pladserne på Vadgaard var.

Ejner Petersens beretning belyser i høj grad Anton Sørensens særegne personlighed. Og beretningen fortæller noget om, hvad et ophold kunne komme til at betyde for de unge, der gennem årene fik lov til at tilbringe en tid på Vadgaard. Denne beretning er en af de mange vidnesbyrd om, at det blev Anton Sørensen og hans kone forundt at sætte dybe og varige spor i tusinder blandt dansk ungdom. Når dette i så høj grad lykkedes for dem, skyldtes det ikke mindst, at de elskede ungdommen, og en opdragergerning lykkes som bekendt kun ved kærlighed.

»En grå og regnfuld første novemberdag i 1913 satte jeg kursen mod »Vadgaard« i Haubro, og efter en langsommelig rejse nåede jeg mit mål og stod i den gård, der i disse år var så meget omtalt og kendt af mange landmænd. Det var ved at mørkne, da jeg nåede gården, men det var dog lyst nok til, at jeg kunne se det kompleks af bygninger, der udgjorde Vadgaard. Gården var omgivet af forskellige løvtræer, der afgav læ og skygge og kunne minde noget om fynsk idyl. Jeg gik ind på den cementerede gårdsplads og fandt indgangen til stuehuset. Jeg blev med ægte jydsk gæstfrihed budt velkommen af Anton Sørensen - en lille, ubetydelig mand af udseende, men med en energi, der lyste ud af hans person. Han var aldrig rigtig i ro, men var ustandselig i bevægelse.

Hans hustru, Marie, var en mild og venlig kvinde, rolig og hyggelig, man følte hurtigt, at hun magtede at jævne meget.

De andre unge, som jeg her skulle tilbringe et, år sammen med, var i dagens løb ankommen. Jeg så mig om i kredsen, en broget forsamling synes det at være. Næsten alle landsdele var her repræsenteret: Falster, Sjælland, Vendsyssel, Vest- og Østjylland, Sønderjylland og jeg som eneste fynbo. Syv er vi i tal, som nu i et år skal gå i spænd sammen her og tilegne os af den dygtighed, der her har skabt et mønsterlandbrug, der er kendt viden om.

Vi inviteres med ud for at se lokaliteterne. Heste- og kostald var der intet bemærkelsesværdigt ved, først da vi træder ind i svinestalden, stod vi over for noget vi undredes over. Det var en stor stald med plads til ca. 200 svin.

Så ren en svinestald havde ingen af os før set. Alt skinnede af renhed fra gulv til loft. Varmerør fandtes langs alle ydermure. Intet under, at svinene så sunde og veltilfredse ud. Elektrisk lys var der i hver en krog. Det kom fra gårdens eget elektricitetsværk, drevet ved vindkraft, og en petroleumsmotor, som trådte til,

når vinden holdt fridag. Ja, alt så indbydende ud her, den mest gennemførte orden og renlighed herskede overalt.

Efter et godt aftensmåltid blev vi anvist vore værelser, der alle fandtes i stuehuset. Det var hyggelige små tomands-værelser med centralvarme og elektrisk lys. Det var herligheder, som ikke mange af os var kendt med. Selvfølgelig var vi glade for vore små hybler og følte os snart hjemme. Den følgende dag begyndte det daglige liv.

Efterårsarbejdet bestod i pasning af de mange kartoffel- og roekuler. Almindelig efterårsplojning var der ikke meget af, da det meste af jorden blev kammet op til kartofler og frøroer. Kartoffelavlens var den mest dominerende ca. 40 dr. land dyrkedes med kartofler til foderbrug. Det var sorten Richters Imperator nr. 9, en af Anton Sørensen selv fremavlet stamme, desuden avl af roer og gulerødder samt lidt korn og rodfrugter til foderbrug.

Gårdens besætning var i disse år kun lille, nemlig 4 malkekøer og 4 små heste. Det var altså nærmest kvægløst landbrug. Anton Sørensen var ikke så bange for at ændre driftsformen, han forstod altid at slå ind på den drift, som gav det bedste udbytte.

Det blev mit arbejde at kamme en stor del af jorden op, hvor der skulle lægges kartofler, når foråret indfandt sig. Det var et for mig ukendt arbejde, og det krævedes, at disse kamme var fuldstændig lige, det var slet ikke så let, og jeg fik her lejlighed til at blive bekendt med kommandoen; »Om igen!« Jeg havde aldrig været soldat og var derfor ikke så fortrolig med disse ord.

Når jeg var færdig med en mark, kom Anton Sørensen og besigtigede mit værk. Selvfølgelig var der enkelte uregelmæssigheder i kammene, og så lød ordren: »Spænd for slæberen, jævn hele marken igen og begynd forfra.«

Det lød ikke opmuntrende, men jeg var jo kommet til Vadgaard for at lære, og ingen kan vel lære uden at lære - om igen. Anton Sørensen sagde til mig: »Søg nu at få fat på den gode vilje, så skal kammene nok blive lige.«

Jeg måtte give ham ret. Med al min vilje koncentreret om mit arbejde, lykkedes det omsider at, få furerne lige brede og lige dybe. »Sådan skal det se ud,« sagde Anton Sørensen, og det lille røds-kæggede ansigt var et stort anerkendende smil, da han tilføjede: »Er der noget galt, så søg fejlen hos dig selv, der vil du som regel finde den. Det gælder ikke alene med ploven i hånd, men i mange af livets vanskelige opgaver.« Jeg glemte aldrig disse ord og har ofte måttet indrømme, at der var en dyb sandhed i dem.

Hjemlivet på Vadgaard var noget for sig selv, det bedst tænkelige for os unge. Der var en lidt ældre forkarl, inspektøren, han samlede os et par aftener om ugen og underviste os i landbrugsregnskab, gødningslære, jordbundslære og andet vedrørende landbrug. Andre aftener samledes vi til højtlesning og sang.

Af og til havde vi leg og forskellige muntre ting. Her var det Anton Sørensen selv, der førte an med sit iltre og smittende humør. Når legen var endt og aftenkaffen drukket, sluttede den festlige aften med en aftensang.

Søndag morgen samledes vi alle i Maries smukke vinterhave til morgensang og en kort andagt. Det var et solidt Grundtvigs præget hjem, hvor alvor og skæmt, nød lige stor ret, og som bevirkede, at vi følte os hjemme her. Julen blev fejret på den smukkeste måde for os, der skulle tilbringe højtiden på Vadgård. Alt arbejde hvilede fra jul til Hellig tre Konger, kun kreaturerne og de mange svin skulle passes.

Efter højtiden fortsatte den daglige tilværelse igen. Når vintervejret standsede udearbejdet, var der nok at gøre indendørs. Kartofflerne sorteredes til lægning og til levering til fremavl. Vi unge skulle også opøves i at lægge kartoflerne. På det lange lade gulv blev der trukket kridtstreger, og her gjaldt det nu om at kunne lægge kartoflerne, så der var nøjagtig afstand mellem dem. Senere erfarede vi, hvilken betydning den nøjagtige afstand havde.

Kunstgødning blev udsået i februar-marts, og det var ikke småting, der anvendtes til de store kartoffel- og frøarealer. Det var meget få steder, man anvendte så store mængder kunstgødning, men det gav store renter.

Den 1. april ankom der yderligere 5 unge mænd, så vi var nu 12 mand til forårets og sommerens omfattende arbejde. Allerede midt i marts måned begyndte lægningen af de mange kartofler og lidt senere udplantningen af frøroerne.

En nabo til Vadgaard havde en del besvær med at holde sine høns inde, de gjorde sig til gode med de friske spirer p& gulerødder og frøroer. Det ærgrede Anton Sørensen at se sine frøkulturer lide skade af de fremmede høns, og for at standse ødelæggelsen, købte Anton Sørensen hele hønsebestanden. Han betalte dem godt, men stillede som betingelse, at naboen ikke måtte holde høns de første tre måneder, til den tid var frøkulturerne udenfor fare. Både naboen og Anton Sørensen var godt tilfredse med handelen, og det gode naboskab var bevaret.

Midt i april var det meste af forårsarbejdet udført, og det var renholdelsen og hypningen, der gav beskæftigelse, men dette blev også udført rationelt. Markerne var så rene, at Anton Sørensen uden at, løbe nogen risiko kunne udlove 10 øre for hver ukrudtsplante, gæsterne kunne finde.

Mange har kaldt Anton Sørensen for en mærkelig mand, og følgende tildragelse vil måske kunne bekræfte nogen sandhed i denne påstand. En dag i slutningen af april, da vi gik i marken og dækkede det udsåede salpeter i de nylig plantede frøroer, kom Anton Sørensen for at se, om arbejdet gik, som det skulle. Han var tilfreds og spøjte gemytligt med os, men pludselig begyndte han at tjatte til os med stokken og sagde: »Som erkendtlighed for det nu tilendebragte

forårsarbejde må I alle få 8 dages ferie. Ole må rejse hjem til Sjælland, Møller til Vendsyssel, Bønlykke til Mols og fynboen til Odense, men I skal rejse med femtoget, ellers skal I blive her.» Klokken var da noget over fire. Vi fik naturligvis travlt med at komme hjem og blive rejseklar. Marie stod i døren og tog smilende imod og gav os en stor madpakke hver. Vi kom i tøjet og løb til stationen, mens Anton Sørensen stod og morede sig kongeligt over den fart, vi havde på.

Efter forårsferien yar vi inde i sommerens næsten endnu mere travle tid. Kartofflerne var kommet op og stod frodige i snorlige rækker, og som følge af den nøjagtige afstand mellem rækker og planter, var det nu muligt at radrense både på langs og på tværs.

Da det årlige sommermøde var afholdt først i juli måned, fik vi 14 dages sommerferie. Anton Sørensen gav os hver et 8 dages kort til statsbanerne plus 100 kr. Han havde lagt en rejseplan for os, som vi skulle følge. Det drejede sig om et besøg på Askov forsøgsgård, Ladelund Landbrugsskole, Dæhnfeldts forsøgsmarker, Dalum Landbrugsskole, tulipankulturen i Stige, Lyngby Landbrugsskole, Svaløff Forsøgsstation i Sverige og besøg på Den Baltiske udstilling i Malmø.

Vi fik ikke sommerferie for at gå og nyde tilværelsen i 14 dage, kun de sidste 8 dage måtte vi anvende efter eget ønske.

Det hændte ikke så sjældent, at Anton og Marie Sørensen blev bedt ud til lidt aftenselskab. Så var det skik, at alle vi unge fulgte med. Det var særligt i nybyggerhjemmene på Mølgaards mark, vi kom til sådanne aftenselskaber. Vi kom gerne 10-12 unge med Anton og Marie i spidsen, og så blev der vel nok liv i de små nybyggerhjem. Når bedriften var grundig eftersat, samledes vi i stuerne. Så blev der drukket kaffe, snakket, leget, og der blev sunget og spillet. Det var fornøjelige aftener, vi oplevede i disse hjem, det kneb ofte med plads, men hjerterum var der, og sofapuder og gulvtæpper kunne også bruges til siddepladser.

Snart var høstens travle tid inde, og de rige afgrøder skulle bjerges. Anton Sørensen var på. færde fra tidlig morgen til sen aften. Han var allesteds nærværende, han så alt og var ikke karrig med et anerkendende ord, når han så, at man havde vilje til at bruge de evner og kræfter, man var udstyret med. Men sløseri og ligegyldighed var ham en torn i øjet, var der tilmed dovenskab med i spillet ja, så var det ikke blide ord, der lød. Kom man for skade at ødelægge eller beskadige et stykke værktøj, og man kom og beklagede sit uheld, så var man nogenlunde sikker på et venligt ord og et skulderklap, men ve den stakkel, der ikke bekendte sin brøde og forsøgte at skjule det. Når Anton Sørensen opdagede uheldet, gav han ikke ap, før den skyldige var fundet, og så var det ikke godt at være synderen. Anton Sørensen var åben og ærlig i sin færd overfor os unge, og han forlangte det samme af os.

Da kartoffel- og rodfrugthøsten var bjerget, nærmede den tid sig, da alle vi unge skulle forlade den lærerige og gode plads. Vi havde nu haft den store oplevelse og lykke at, være under disse, hver på sin måde, dygtige og gode menneskers påvirkning.

Med taknemmelighed i sindet forlod vi Vadgaard og spredtes ud over landet. Vi havde alle fået værdier med os, værdier, som ingen kunne fratage os. Et rigt og herligt ungdomsår med mange gode minder var forløbet.«

En samling af Anton Sørensens fyndord og valgsprog.

- Der er ingen grænser for, hvad jorden kan yde.
- En god dag begynder om morgenen.
- Tabt tid kommer aldrig tilbage.
- Der er ting, vi mennesker skal give os tid til.
- Det tager ingen tid at sætte tingene på plads, men det tager tid at finde dem, når de ikke er der.
- Kan man tjene en god sag, skal man gribe dybt i pengepungen, ellers skal man holde den lukket.
- Vil man for alvor noget, så kan man. For man kan, hvad man vil.
- Tag fat på det, som ligger lige for.
- Arbejdet bærer i sig selv sin løn.
- Brug altid en lige snor til arbejdet.
- Intet arbejde kan skæmme manden, men manden kan skæmme arbejdet.
- Kartofflen er Danmarks bedste kulturplante.
- Man skal ikke have en tønde land at vende sig på.
- Det skal gå stærkt, det skal gå meget stærkere endnu.
- Man skal holde sin mark ren, ikke gøre den ren.
- En ren mark giver en god afgrøde, og en god afgrøde giver en ren mark.
- Søg altid at fat på den gode vilje.
- Er der noget galt, så søg fejlen hos dig selv, der vil du som regel kunne finde den.
- Den, der sparer i små ting, kan være rundhåndet i store.
- Der er noget, man altid skal give sig tid til, og det er at besøge de syge og følge de døde til graven.

Anton Sørensens søn, Søren Sørensen, har indføjet nogle af sin fars leveregler i versform, og de bringes her:

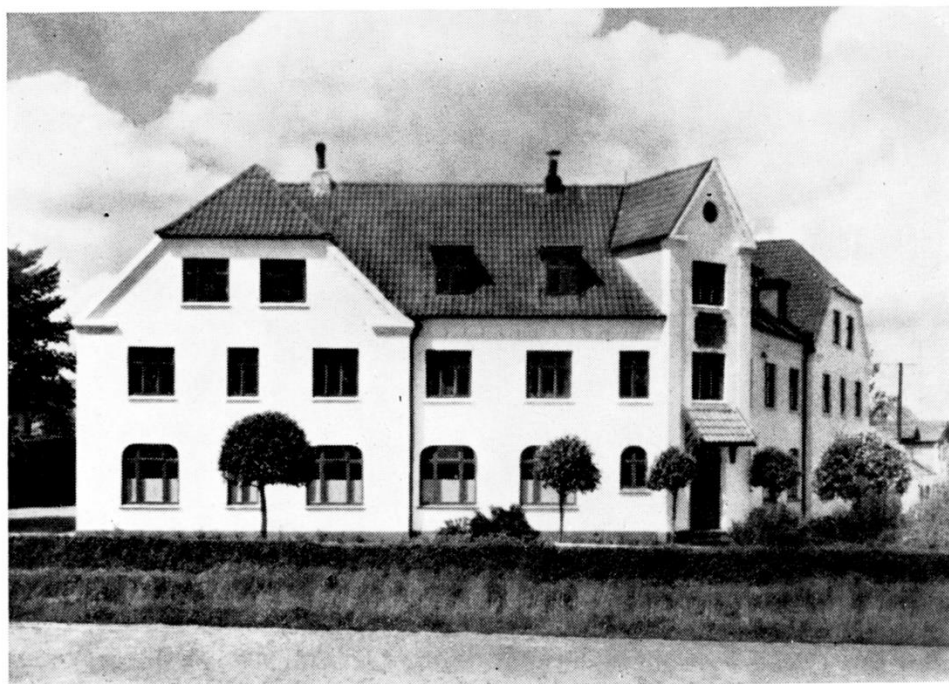
*Ved arneildens oldtidsskær
hent kraft og mod til al din færd,
de gamle vismænd sagde.
Et hjem er ej blot tilflugtssted,
der henter man sin lykke - fred,
og hjemmet er det faste led,
den grand, man altid lagde.*

*Med evnen er det småt bevendt,
om ikke vi har lært og kendt
at følge pligtens stemme.
At kunne er jo intet værd,
hvis sløses med vor tid og færd.
En stymper er selv kunstner - lærd,
som intet er derhjemme.*

Anton Sørensen – Der er ingen grænser
af Holger Bidstrup, Himmerlands Ungdomsskole, Haubro, 1959

Afholdshotellet i Haubro.

Himmerlands Ungdomsskole, som Marie og Anton Sørensen lod opføre i 1920
på den plads afholdshotellet lå.

Anton Sørensen – Der er ingen grænser
af Holger Bidstrup, Himmerlands Ungdomsskole, Haubro, 1959

Marie og Anton Sørensen med børnebørn på villa Vadgaard.
Den midterste af børnene er opkaldt efter sin bedstefar.

Anton Sørensen mellem to ungdomsskolepiger.
(Vistnok det sidste fotografi af A.S.)

OPRETTELSEN AF UNGDOMSSKOLEN

I de i åndeligt, folkeligt og kristeligt henseende så rige år i 1880-90 blev der rundt i Danmark ikke alene bygget talrige højskoler, men også en mængde forsamlingshuse. En inskription i et af de allerældste huse, Gjessø på Silkeborg-egnen, står der nogle linier, som giver udtryk for formålet med disse huse; der står: »Dette hus er bygget som samlingssted om ordet i tale og sang, for sund ungdomsdræt, leg og kønne danse.«

Et sådant hus blev, navnlig på Kristian Bertelsens initiativ, bygget i Haubro i 1886. Altså kun 2 år efter, at den svenske gymnastik blev indført i Danmark, en begivenhed, der satte gang i bygning af forsamlingshuse.

Kristian Bertelsen, som havde fået tilnavnet menneskevennen, fordi han var så venuesæl og hjælpsom, kom med sit gode sind til at præge sognet i den grad og at skabe en fordragelighedens ånd, så man på egnen brugte den talemåde:

»I Haubro er der godt at være, for der er alle folk enige.«

Kristian Bertelsen havde i sin ungdom været vidne til så mange af de såkaldte legestuer, hvor ungdommen dansede og drak, og hvor det i det hele taget gik mindre pænt til. Han gik nu sammen med et par andre mænd i spidsen for bygningen af forsamlingshuset, og da det var færdigt, fik de samme mænd dannet »Haubro folkelige forening«, hvor der blev holdt oplæsning og foredrag, og hvor både unge og ældre også tit fik sig en svingom bagefter.

I forsamlingshuset blev der også holdt nogle store efterårsmøder, hvor nogle af de mest kendte højskolemænd førte ordet. Til disse møder kom der folk fra hele Vesthimmerland.

Kristian Bertelsen og Anton Sørensen var jævnaldrende og begge lige stærkt besjælet af trangen til at hjælpe ungdommen, og bl.a. få deres fornøjelser i et bedre spor ved at vække interesse hos dem for noget, som er værd at leve på. Det var derfor ganske naturligt, at disse to gode mænd ofte mødtes. Anton Sørensen har engang udtalt, at når der var et eller andet problem, han ikke rigtigt kunne komme til rette med, måtte han ud at tale med Kristian Bertelsen om det, han kunne altid belyse spørgsmålet, så det blev lettere for én at finde sit eget standpunkt.

Man forstår af denne udtalelse, at Anton Sørensen i lighed med mange af egnens folk måtte søge menneskevennen Kristian Bertelsen om hjælp til at klare sine problemer.

Da Kristian Bertelsen døde i 1919, gik Anton Sørensen i spidsen for rejsning af en mindesten over den afholdte menneskeven. Den smukke mindesten blev rejst på »Højbakken«. Den afdødes søn, Arne Bertelsen, skænkede en tønne

land, der skulle tjene som mindeplads. Anton Sørensen tilplantede arealet. Mindestenen er senere blevet flyttet til ungdomsskolens stadion.

De unges fester i forsamlingshuset udartede sig efterhånden til drik og slagsmål. Og Anton Sørensen, der altid havde ungdommens vel for øje, kunne ikke sidde uvirksom og se på disse udskejelser. En dag sammenkaldte han egnens folk og fremførte sit forslag om at jævne forsamlingshuset med jorden og i stedet bygge et pænt afholdshotel. Et sådant blev bygget i 1910, men forsamlingshuset fik dog lov at blive liggende.

En stor del af egnens folk tegnede aktier i hotellet, og Anton Sørensen skænkede byggegrunden og tog selv de overskydende aktier.

Anton Sørensen havde selv megen nytte af afholdshotellet; idet han kunne henvise sine mange gæster til at drikke kaffe der. Trods dette ønskede han efter nogle års forløb afholdshotellet nedlagt. Det var igen hensynet til ungdommens vel, som bevirkede, at sådanne ønsker kunne opstå hos ham.

Han var blevet irriteret over, at så mange af egnens unge tilbragte deres fritid med at sidde på hotellet og enten spille kort eller blot sidde og glo. Og til noget sådant, mente Anton Sørensen, var ungdomstiden for kostbar. Der måtte gøres noget for, at ungdommen kunne blive aktiviseret og beriget i dens fritid.

I 1918 indkaldte Anton Sørensen alle aktionærerne og foreslog dem, at de skulle sælge ham alle de tegnede aktier. Han ville derefter lade afholdshotellet nedrive og i stedet for opføre en stor bygning, som skulle bruges både som afholdshotel og som skole.

Efter nogen forhandling gik aktionærerne med hertil. Det meste af bygningen blev nedrevet, og en ny stor bygning blev opført på den samme grund. Bygningen blev færdig, så man kunne påbegynde skole i 1920.

Oprindelig var det: Anton Sørensens tanke, at skolen skulle være en slags sognegård, hvor de unge fra egnen kunne komme og drikke kaffe, lege, læse bøger og modtage forskellig undervisning. Imidlertid måtte han opgive denne plan grundet på, at han, efter at have rejst rundt til en del skolefolk, ikke formåede at finde nogen, der ville være leder af denne blanding af hotel og ungdomsskole.

Dette blev en stor skuffelse for Anton Sørensen, og det blev ikke den eneste modgang, han mødte i anledning af oprettelsen af ungdomsskolen. Skattevæsenet mødte frem med et kæmpekrav om indkomstbeskatning af byggeriet. Dertil kom, at sognerådet nægtede at anbefale skolen til statsstøtte, hvilket var nødvendigt for, at eleverne kunne få tilskud til deres skoleophold. Sognerådets nægtelse skyldtes sikkert at man ikke var tilfreds med, at det af Anton Sørensen fremsatte løfte om, at skolebygningen også skulle rumme en erstatning for det af ham nedlagte afholdshotel af førnævnte grunde ikke blev

indfriet. Et forhold, som ganske naturligt fremkaldte en vis bitterhed hos en del af sognets beboere.

Det var forståeligt, at Anton Sørensen tabte sit humør over alt, dette. Som altid, når vanskelighederne blev store, greb Marie ind og fik tingene til at glide. Hun fik sagfører Valdemar Petersen, Aalborg, til at ordne skattesagen på en tilfredsstillende måde, og ved statsminister I. C. Christensens hjælp blev statstilskuddet til skolen ordnet.

Den af Anton Sørensen udpegede legatbestyrelse antog en forstander, og skolen kom i gang.

Marie og Anton Sørensen fik yderligere den opmuntring, at 20 kvinder og mænd fra Haubro og nærmeste omegn tilsammen skænkede et beløb på ca. 8.000 kr. som gave til den nystartede ungdomsskole, for derved at give udtryk for deres glæde og taknemmelighed over, at denne skole blev startet.

ANTON OG MARIES BESØG HOS KONGEN

Den 22. oktober 1928 modtog Anton Sørensen et brev med sålydende tekst: »På landbrugsministeriets derom vedlagte allerunderdanigste forestilling har det under 18. d. m. behaget Hans Majestæt Kongen allernådigst at udnævne Dem til ridder af Dannebrog. Hvilket tjenstligt meddeles.«

sign.

Tb. Madsen Mygdal.

Ved modtagelsen af ridderkorset følger den forpligtelse, at man skal møde til audiens hos kongen for at takke for den ærefulde gave.

Anton Sørensen var ikke særlig stemt herfor, og i alle tilfælde ville han ikke møde som foreskrevet i kjole og hvidt, og han ville have Marie med, fordi hun tilkom en stor del af æren for, at han havde gjort sig fortjent til ridderkorset.

Anton Sørensen rådførte sig med sin gode ven, den daværende statsminister I. C. Christensen, om, hvordan man havde at forholde sig ved sådan en lejlighed. I C. Christensen frarådede ham at tage sin kone med, da noget sådant ikke var skik og brug. Iøvrigt skal du bare være dig selv. Kongen er der aldrig noget i vejen med. Vi har en dejlig konge, som er jævn og ligetil.

Anton rettede sig ikke efter det givne råd, men gennemførte sit forsæt, han mødte i sit vadmestøj med sort krave, og han havde sin Marie med. Kongen tog venligt mod de bondeklædte folk og førte en længere samtale med dem. Anton indledte med at sige, at han havde taget sin kone med, fordi hun altid hjalp ham, og det var hendes skyld, hvis jeg har gjort mig fortjent til ridderkorset. Kongen klappede ham på skulderen og sagde: »Det finder jeg meget fornuftigt, at man vedkender sig, hvad man skylder sin kone.« Kongen spurgte, om de havde nogle børn, og da han fik at vide, at en af sønnerne var bosiddende i Sønderjylland, fornægtede kongen ikke sin store kærlighed til denne del af sit land, og man førte en længere samtale om forholdene i Sønderjylland. Kongen sluttede audiensen med at sige: »Nu har De besøgt kongen, og jeg håber, at De har været glad for det.« Hertil svarede Anton Sørensen: »Ja, det kan du tro, jeg har været.« Han tiltalte altid sine medmennesker med du, selv kongen dannede ikke nogen undtagelse.

Kongen glemte ikke så hurtigt disse særprægede gæster, og han spurgte flere gange I. C. Christensen, hvorledes Anton Sørensen havde det.

Iøvrigt blev Anton Sørensen på en måde kongelig leverandør, idet den nuværende konges ejendom Trend skov i sin tid blev tilplantet med planter fra Vadgaards planteskole.

MENNESKET ANTON SØRENSEN

Et menneske er for en stor del et produkt af det, man har arvet fra sin slægt, og så de kår, man har levet under.

I begyndelsen af bogen er der fortalt om Anton Sørensens forældre og slægten tilbage i flere led. Og man vil af dette forstå, at han havde noget godt at arve fra denne. Ligeledes er der berettet om den gode påvirkning, han fik i sit hjem, på højskoler og i de pladser, han havde. Der mangler dog en beretning om det, der kom til at betyde allermest for ham, det, som for en stor del er forklaringen på, at, Anton Sørensen blev den mand, han blev, og det er beretningen om hans kone Marie og om det hjem, hun skabte for ham, børnene og de mange unge, der i kortere eller længere tid havde deres hjem på Vadgaard.

Den store, norske ægteskabsdigter Jonas Lie lod i første bind af sine samlede værker indsætte et fotografi ikke alene af sig selv, men også af sin kone. Han ville dermed tilkendegive, at hans store digterværk havde de været fælles om. Han siger selv, at hans kone ikke alene for ham var den nødvendige slibesten, den store igangsætter og den hjælpende hånd, men hun var selve livet for ham, og uden hende var han aldrig blevet det menneske, han blev.

Man kan vist uden overdrivelse sige, at disse ord også gælder for Anton Sørensen i forholdet til sin kone. Han var selv klar over, hvad han skyldte sin kone. Var der nogen, der takkede eller roste ham, sagde han altid: »Det er min kone, du skal takke.« Der er derfor god grund til, at denne bog indledes med et billede af dem begge.

En mand har fortalt mig, at da han havde den store sorg at miste sin kone og således stod alene med en flok børn, kunne han ikke nå at passe sin gård, som han gerne ville. En dag, Anton Sørensen kom og besøgte ham, gav manden en undskyldning for, at gården var alt andet end et mønsterbrug. Anton Sørensen svarede ham med de ord:

»Hvorledes ville det have set ud for mig, hvis min højre hånd var skåret af.« Et større vidnesbyrd om, hvad Marie betød for ham, kunne han vanskeligt give. Marie var Anton Sørensens regulator, sådan som en af deres karle træffende sagde: »Marie, denne stilfærdige, elskelige kvinde forstod i al sin tilbageholdenhed at skabe balance ved siden af den voldsomme, fremadstræbende mand.«

En pige, som havde været lærerinde på Vadgaard, skrev til en bestemt lejlighed en sang, hvori disse karakteristiske linjer om Marie og Anton Sørensen findes:

*»Vor far han lever på gløder
ved forårstid, når luften gløder,
men om høsten er han det bare ild,
ingen tid må gå til spild.
Marie er den samme ved vår og høst,
til hende kan han gå og få gåderne løst.«*

Almindeligvis fortæller de billeder, som folk hænger på deres væg, noget om beboerne selv. I stuerne på Vadgaard hang der store billeder af Grundtvig og Kresten Kold. Det fortalte noget om, at dette hjem stod under folkehøjskolens indflydelse. Endvidere var der billeder af N. J. Fjord og Dalgas, hvilket var noget ganske selvfølgelig.

En filosof har sagt, at hvis en mand vil vide noget om, hvorledes den unge pige bliver som kone, så skal han betragte hendes blomster. Gror disse godt, kan man som oftest tage det som et tegn på, at alt andet godt vil vokse i det hjem, hun skaber.

Marie var en stor blomsterven, og blomsterne trivedes vel under hendes kærlige og omsorgsfulde hænder. Det gjorde hjemlivet også. Hun blev en god mor for sine børn og en enestående hustru for sin mand og en fortræffelig husmor for de mange medarbejdere, de altid havde. Hun delte alt med sine piger. Hun var ligesom sin mand meget nøjsom. Som eksempel kan nævnes, at i de ti år, hun tjente i Giver, købte hun kun én pæn kjole, og da hun blev kone på Vadgaard, og de økonomiske forhold efterhånden blev gode, nøjedes hun ofte med at sætte et, par nye ærmer i den gamle kjole i stedet for at købe en ny.

Hun var yderst arbejdsom, og som tidligere fortalt passede hun selv grisene i mange år. Det kunne ske, at gæsterne, som så hende gå i sit gamle tøj og fodre svinene, spurgte Anton Sørensen, om han havde en polak til at passe grisene, hvortil han med et lunt smil svarede: »Ja, jeg har, og jeg kan ikke blive af med hende, da det er min kone.«

Marie var en ydmyg og meget religiøs kvinde, som tog alt som en tilskikkelse fra Gud. Da ægteparret oplevede den smertelige sorg at miste deres eneste datter, gjorde det Marie endnu mere stilfærdig og gudfrygtig, hun kendte vejen, hvor hun kunne få hjælp til at bære den store sorg.

Marie holdt af sang og poesi. Da hun var elev på Lundby højskole i 1885, skrev hun en række sange af i en bog, som endnu er bevaret. Det udvalg, hun har gjort der, fortæller noget om hendes eget rene, fine sind, om hendes ungpigetids skønne drømme og længsler.

Hendes stærke, religiøse indstilling prægede også de mange breve, hun skrev til sin mand, når han var ude på de mange rejser, eller til sine børn, da de var draget hjemmefra.

Alle brevene indledtes gerne med, at hun fortalte om driften derhjemme. Både om dyrene og om det, som groede på markerne. Hun omfattede det hele med stor interesse og kærlighed. Brevene sluttede gerne med nogle religiøst betonedede ord. Her skal citeres slutningen af et brev, hun skrev til sin søn. Ordene er så karakteristiske for en god og omsorgsfuld mor, der ønsker børnene det bedste: »Ja, når jeg i stilhed folder mine hænder i bøn til Gud Fader, da kan jeg ikke andet end bede for jer, kære børn, at I må få lykke til at leve eders liv som hans børn her på jorden, hvor I så end færdes. Det er jo ikke hverken velstand eller ære, der gør os til lykkelige mennesker, men kun dette på barnlig måde at kunne tro, at den fred, som kom til jorden julenat, gælder hvert eneste lille menneskebarn, når vi blot tager imod.«

Hun var ligesom sin far meget musikalsk, og der blev sunget og spillet meget på Vadgaard. Hendes milde og følsomme sind fik rig næring gennem sang og musik. Hun underviste selv sine børn i bibelhistorie.

Anton Sørensen holdt meget af at sidde og lytte til sang og musik. Særlig musikalsk var han ikke, og han brød sig aldrig om at høre et større orkester spille. Hans begrundelse herfor var iøvrigt meget karakteristisk for ham. Han blev nemlig irriteret over at se på, at, nogle af orkestrets medlemmer til tider holdt pause, mens de øvrige spillede. De burde efter Anton Sørensens opfattelse bestille noget allesammen.

Når Anton Sørensen blev den store vækker, igangsætter og opdrager, skyldtes det i nogen grad hans diktatoriske anlæg. Der var mennesker, der syntes, at Anton Sørensen var for meget diktator. Han stillede for store krav om ubetinget lydighed og om gennemført arbejde. Men netop i kraft af disse egenskaber blev han den betydelige opdrager, som man ofte senere mindes med dyb taknemmelighed, mindedes, fordi man efterhånden forstod, at hans strengthed i opdragelsen var parret med sand kærlighed til de unge.

At en mand, der stormer frem med en fart som han, og søgte at gøre andre delagtige i de fremskridt, han selv havde for øje, tit og ofte blev misforstået af ældre landmænd og tillagt motiver, som han slet ikke havde, var vel ganske naturligt.

Anton Sørensen var et menneske og havde som alle andre mennesker sine fejl og sin begrænsning. Men han var et menneske som i kraft af sine enestående evner og egenskaber kom til at udrette mere, end de fleste landmænd i verden, derom kan der ikke rejses tvivl, derfor må man også kunne se stort på hans eventuelle fejl og særheder.

Det kan ikke skjules, at Anton Sørensen var meget ilter og let kunne blive hidsig. Hans hænder var altid i virksomhed enten med at brække strå eller stoppe piben. Blev han vred, fik hænderne yderligere fart på, og munden kom på gled, og det var ikke rart for den, det gik ud over.

Hans kone havde en egen evne til at neddæmpe hans ivrighed, om ikke andet så satte hun en af småbørnene på hans knæ, og så faldt han øjeblikkelig til ro.

Det var sjældent, at det lykkedes for andre end hans kone at være neddæmper, men her skal dog fortælles et eksempel, hvor det lykkedes. Det var det første år, han havde Vadgaard, at Kresten Lange, den senere præst og højskoleforstander, tjente på Vadgaard. En morgen var Anton Sørensen morgengnaven, han syntes, at karlen havde bestilt for lidt, og der faldt adskillige ukvemsord.

Da tog Kresten Lange mod til sig og sagde: »Hvorfor er du så gnaven, Anton Sørensen, vi kan jo dog godt lide dig, og allesammen holder vi af dig.« Anton Sørensen udtalte senere til en af sine venner: »Det var den værste lussing, jeg nogensinde har fået, men den lærte mig noget om, hvordan man skal behandle sine medarbejdere, og hvordan man ikke skal behandle dem.«

En kendt sønderjydsk landmand, som var meget ilter, havde en søn, der tjente hos Anton Sørensen. Under et besøg i hjemmet snakkede sønnen om Anton Sørensen og nævnte, at han var meget ilter, ja, værre end dig, far. Hvortil denne sagde: »Ja, så er han slem.«

Den kendte og meget særprægede højskoleinteresserede landmand Jens Baggesen, Ø. Brønderslev, hvis hjem dannede midtpunktet for det åndelige liv på egnen, har to sønner, Thorvald og Johannes Baggesen, der begge har været medhjælpere på, Vadgaard i 1901-02. De er begge - trods deres høje alder - levende endnu og har fortalt mig nogle interessante ting fra deres virke på Vadgaard.

Det første, man oplevede, når man kom på Vadgaard, var, at her gik tingene på klokkeslæt, og enhver havde sit bestemte arbejde at udføre. Deres egne børn blev ikke sparet, de fik også deres opgaver, der skulle klares, og for alles vedkommende gjaldt det, at arbejdet skulle udføres hurtigt, og det skulle gøres godt. En dag begyndte Anton Sørensen at skælde en af sønnerne ud, fordi denne var for længe om at hente brænde. Men han indstillede hurtigt dermed, idet han stilfærdigt sagde: »Nu er det os, der skal hjælpe børnene, men der kommer en dag, da det er dem, der skal hjælpe os.«

Under et besøg hos Jens Baggesen foreslog denne, at Anton Sørensen skulle holde op med at, ryge tobak. Anton Sørensen, som stod og kikkede ud af vinduet, svarede hertil: »Hvis du, Jens Baggesen, vil få dit gødningshus flyttet ud af gårdspladsen, så vil jeg også holde op med at ryge.« Jens Baggesen gik ind herpå og fik gødningshuset og møddingen flyttet ud af gården, og da det

var sket, holdt Anton Sørensen op med at ryge og arbejdede iøvrigt ivrigt med de unge, han havde i sin tjeneste, at de også skulle gøre det samme. Hans begrundelse for, at de unge ikke burde ryge, var den, at tobaksrygning tog de unges energi.

Anton Sørensen var en handlingens mand, det fik de unge at mærke, så snart de betrådte Vadgaards områder. En af hans tidligere karle har fortalt, at da han mødte på Vadgaard den 1. april, var hans bagage med arbejdstøjet endnu ikke kommet. Anton Sørensen fandt straks et par gamle benklæder af sine egne og satte karlen i arbejde med det samme. Lediggang var en ukendt ting på Vadgaard.

Anton Sørensen holdt meget af at se de unge øve gymnastik, for her så man da, at de unge gerne ville arbejde, og at de gjorde, hvad der blev sagt. Han sagde til mig, da han overværede en gymnastiktime på ungdomsskolen: »Der er et kommandoord, som du bruger så ofte, det er er ordet nu, det kan jeg så godt lide, det sætter noget i gang.« At han selv yndede at praktisere det, skal her nævnes et par morsomme eksempler på:

En dag i året 1907 modtog Anton Sørensen en afregning fra mejeriet, og da han efter at have set denne ikke synes, at det kunne betale sig at holde køer, gik han resolut ind til telefonen og ringede til slagteren i Aars og spurgte denne, om han omgående ville købe hele hans kobesætning. Hertil svarede slagteren: »Har det så stærk hast, kan det ikke vente til i morgen?« »Nej,« sagde Anton Sørensen, »det skal være lige med det samme, og de får ikke mere at æde her på gården.«

Straks efter kom slagteren til Vadgaard og købte hele besætningen.

Ved et bryllupsgilde på en nordjydsk bondegård var Anton Sørensen sammen med de øvrige mandlige gæster, som skik og brug er, på" rundtur i marken. Da man nåede roestykket; beklagede værten sig over, at de på grund af bryllupstravlheden ikke havde nået at få, roerne udtyndet rettidigt. Mand og mand imellem uddybede man, hvor stor skade dette kunne bevirke på roemarken, og imens var Anton Sørensen med lynhurtig fart gået i gang med udtynding af en roerække. Inden de øvrige gæster havde set sig om, var han halvvejs nede i rækken. For ham var roeplanterne noget levende, og det pinte ham at se dem stå der og kæmpe for livet, Her måtte hurtig hjælp til.

Anton Sørensen følte sig meget krænket, hvis folk ikke stolede på, hvad han sagde og rettede sig derefter. Han var altid villig til at hjælpe folk med råd og dåd; men viste det sig, at de ikke gjorde det, han sagde, ja, så var det slut med hjælpen.

Det var rigtigt, som en af Anton Sørensens gamle karle udtalte, at her på Vadgaard gik tingene på klokkeslæt.

Anton Sørensen selv var næsten overpræcis. Han kom for tidligt til toget, for tidligt til møde, kort sagt: han kom for tidligt alle steder, hvor man skulle møde til en bestemt tid. Hans natur var at være foran. En mand, som var kommet for sent til toget, beklagede sig herover til Anton Sørensen, idet han sagde: »Det er vel nok ærgerligt at komme for sent.« Hvortil Anton Sørensen svarede: »Ja, jeg ved det ikke, jeg har aldrig prøvet det.« Heri havde Anton Sørensen sikkert ret.

Dette med at arbejdet skulle udføres hurtigt på Vadgaard gjaldt også spisningen. Et par morsomme eksempler herpå skal nævnes.

En af karlene sagde en dag til sine kammerater: »I dag er det søndag, så kan vi vel få tid til at løfte skeen, når vi skal spise.« En dag, da en af karlene var kommet ind til middag før de øvrige, øste han grøden op på tallerknerne, satte en ske i hver og fyldte denne, så man kunne være parat, til at spise, når man satte sig til bordet. Denne hjælpsomhed blev belønnet med, at karlen mistede sin plads.

Trods sit tilsyneladende strenge slid og hårde væsen var Anton Sørensen et menneske med et blødt og følsomt sind. Han følte med de mennesker, der led nød, og i mangfoldige tilfælde har han trådt hjælpende til, enten ved et besøg for igennem opmuntrende ord at hjælpe den, der trængte dl sådanne, eller også ved økonomisk støtte, hvor sådan var tiltrængt. Her skal nævnes eksempler på det sidste.

Et af de første år efter, at han var kommet til Haubro, indtraf der en slem sygdom i et meget fattigt hjem på egnen; der måtte nødvendigvis skaffes læge, hvilket der ikke var råd til. Da Anton Sørensen hørte derom, sendte han ved aftenstid en dreng med en pengeseddel hen til den syge. Denne blev meget forbavset derover, da han ikke på det tidspunkt kendte giveren.

Anton Sørensen kom aldrig til København, uden at han gav sig tid til at tage hen på Rigshospitalet og der opsøge de syge, han kendte, og i de tilfælde, hvor den syge var økonomisk dårligt stillet efterlod Anton Sørensen som oftest en pengeseddel skjult under en eller anden genstand. Hans godgørenhed skulle gøres i stilhed, ingen skulle se eller vide det.

Som afslutning på dette kapitel skal omtales en artikel i det svenske tidsskrift »Svenska Folkhøgskolan«. Artiklen er skrevet af rektor grev Robert Mørner og handler om dennes besøg i Danmark, hvor han sammen med nogle andre svenske landbrugsstuderende gæstede Vadgaard.

Det svenske rejseselskab blev, som alle andre mennesker, der gæstede Vadgaard, imponeret over alt det, de så her, og navnlig var de imponeret over den godgørenhed og hjælpsomhed, Anton Sørensen ydede sine medmennesker og navnlig husmændene. Rektoren skriver herom: Det var et særkende ved Anton Sørensen, at han ville gøre andre delagtige i de fremskridt, han selv

havde tilegnet sig. Resultatet af alle de mange forsøg, har udførte, beholdt han ikke for sig selv som en hemmelighed, hvorved han kunne berige sig selv, nej, han delte gerne alt hvad han vidste, med andre, for at det også kunne blive dem til gavn og nytte.

På en forespørgsel, hvorfor han gjorde dette, svarede Anton Sørensen: »Jeg føler det som en pligt at hjælpe andre. Man har et ansvar overfor sine medmennesker og hele det samfund, man tilhører. Det, man erhverver af erfaringer og penge, skal ikke alene komme en selv og ens familie til gode, men hele samfundet. Jeg vil ikke slutte mine dage som en rig mand. For nogle år siden besluttede jeg mig til at samle formue. Men da blev jeg syg og var ikke arbejdsdygtig i længere tid. Heri så jeg Guds straf, og da jeg blev rask, faldt jeg ikke mere for fristelsen til kun at bjerge sammen.

Gennem sin samtale med Anton Sørensen fik rektoren indtryk af, at Anton Sørensen dyrkede jorden ud fra et kristent syn, nemlig at gøre jorden underdanig, og at jorden var en Guds gave og måtte behandles som sådan.

Da rektoren var skolemand, var det naturligt, at samtalen førtes ind på skolespørgsmål, som havde Anton Sørensens store interesse.

Han var en ivrig tilhænger af hjemmeundervisning, og han havde selv praktiseret denne form med sine børn. Han holdt lærerinde Marie Boyer, der også var hans sekretær, til at undervise i de elementære skolefag. Og da det var Anton Sørensens opfattelse, at naturen var den største læremester, havde han nogle tilrejsende gæstelærere, som kom og gav undervisning i naturfagene. En undervisning, der ofte foregik ude i den fri natur.

»Og så er der det praktiske arbejde,« fortsatte Anton Sørensen, som også kan være en fortrinlig læremester.

»Vore børn får hver tildelt et stykke jord, som de selv skal passe, derved kan vi vække lysten hos dem til landmandens gerning.«

Anton Sørensen var modstander af, at landmændene sendte deres børn til eksamensskolerne, derved mistede de interessen for det praktiske arbejde og søgte ind i andre erhverv, og derved mister landbruget de mest intelligente, og det kan det ikke være tjent med. Landbruget har brug for de klogeste mennesker.

Anton Sørensen var en ivrig tilhænger af de frie skoleformer. I disse skoler bliver eleverne ikke gjort færdige, sådan som det ofte er tilfældet med de unge, som afslutter deres skolegang med en eksamen. De frie skoler evner ofte at sætte de unge i gang, så de aldrig går i stå, men stadig fortsætter med at udvikle sig. Navnlig var Anton Sørensen begejstret for højskolen. Spurgte man ham om, hvilken af de to skoleformer, han foretrak, højskolen eller landbrugsskolen, svarede han: »Højskolen, højskolen, højskolen.« Det var i

højskolen, at Anton Sørensen havde fået sin vækkelse og største oplevelse, og derfor ville han gerne, at andre måtte komme ud for det samme.

Højskolen er Danmarks største klenodie, den giver os livsmål og livsideal. Højskolen opelsker kærlighed til ens livsgerning, den kalder på mennesket eller det bedste i mennesket, nemlig viljen. Det er på viljekraften, at det danske landbrug lever. Viljekraften er den mægtigste af løftestænger, den, som har den løftestang, kan trodse alt.

Højskolen fremmer også samfundsfølelsen, den er kilden til den opblomstrende andelsbevægelse.

Så godt som alle mine medhjælpere har været på højskole. Eller kommer de der, når de har været her.

På forespørgslen om, hvorledes den unge landmand får den bedste uddannelse, svarede Anton Sørensen: »Den vordende landmand skal først på ungdomsskole, dernæst på høj- og landbrugsskole. Endvidere må han søge dygtiggørelse gennem rejser, kursus, bøger og tidsskrifter. Men først og fremmest må han søge at komme i lære hos en landmand, der duer, ikke hos en, som bare går og snakker tiden hen.«

En af de svenske gæster, den bekendte landmand og digter Anders Larson, skrev et digt og sendte det til Anton Sørensen. Digtet bringes her i oversættelse:

*Der var en vårkväld under himmel blå,
med fogelsång och stämning över parken,
med doft i vind och blomsterprakt på marken,
vi suto sammen i en lindberså.*

*Vår värd låt pipan slockna i sin hånd.
Han syntes liten, men det var en villa.
Hans blå ögen glänsta djupt och stilla
sörn skogens klara tjörn i nordanlan.*

*Och när han talte så om hedens ljung,
om jordens rikedom i torparns gårde,
om viljans kraft och karaktärens värde,
då växte denne lille man till kung.*

*Jag mottog gladt den varma tro han bjöd,
jag är dock svag och är lätt att mista,
men får jag endast ögø kvar en gnista,
så skall jag tacha honom till min död.*

DE SIDSTE ÅR

Da Anton Sørensen nåede den alder, hvor mennesker ser mere tilbage på den tid, der er gået, end på den tid, der skal komme, kunne han se tilbage på et livsværk,

der var større end de flestes.

Hans besøg hos landmænd, som han havde været med til at sætte i gang, var en kilde til daglig glæde.

Noget, der var karakteristisk for Anton Sørensen, var dette, at han kunne glæde sig over, når det gik andre godt.

En berømt tysk forfatter har udtalt, at »medlidenhed kan et menneske præstere, men til at føle medglædehører der en engel.« Dette er naturligvis noget overdrevent, men der er dog sikkert det rigtige deri, at en ren og ægte medglæde, det vil sige en uselvsk glæde over, at det går andre godt, stiller moralske krav til et menneske, hvorfor man har lov til at antage, at når et menneske kan glæde sig over, at det går andre godt, så siger dette noget om det menneskes karakter, som føler sådan.

Når Anton Sørensen i så høj grad følte medglæde i sit forhold til sine medmennesker, så var det sikkert et naturligt udslag af, at han holdt af mennesker, dette er nemlig en betingelse for, at man kan glæde sig over andres glæder.

Anton Sørensen yndede som ældre mand at stå på et højdedrag på Korgaards veldrevne marker, hvorfra han havde en vid udsigt over Haubro og den egn, som havde nydt så meget godt af hans virke.

Han glædede sig over at se de mange af ham plantede hegn og plantager, som ved deres stærke vækst tog brodden af hans arge fjende blæsten.

Han kunne glæde sig over at betragte de store jordarealer omkring Mølgaard, hvor det engang havde været sådan, at den store gård havde svært ved at føde en familie, der lå nu 15 velholdte ejendomme, hvis udseende tydede på, at de flittige ejere fik mere ud af ejendommen end blot føden.

Så kunne Anton Sørensen pege på Vadgaard og sige:

»Men der ligger alligevel det sted, jeg holder allermest af.« Derefter rettede han blikket mod ungdomsskolen, idet han tilføjede: »Og næst efter hjemmet på Vadgaard er den hvide borg derovre det kæreste, jeg ved.«

Noget af det skønneste, Marie og Anton Sørensen kunne opleve på deres gamle dage, var at drage til deres venner i Giver og på Aagaard og i mindet genopleve deres skønne ungdomsdage ved at vandre på de stier, de under deres lange forlovelsestid havde vandret på og drøftet deres planer om fremtids liv og virke.

Efter at Anton Sørensen i 1923 havde afstået Vadgaard til sin søn, Søren Sørensen, var han ikke til sinds at være uvirksom.

Han beholdt nogle tønder land af Vadgaards jord og købte en villa i udkanten af Haubro by lige over for ungdomsskolen. På en del af marken indrettede han planteskole, desuden holdt han et par køer og en del grise, som Marie kunne glæde sig over at passe.

De to mennesker sluttede med andre ord deres livsværk på samme måde, som de begyndte med det, da de i 1888 købte det lille husmandssted i Haubro.

Da vi overtog ungdomsskolen i 1930, fik vi megen glæde af Marie og Anton Sørensen. Han fulgte med stor interesse den store modernisering og omlavning, vi lod foretage med skolebygningen, og han frydede sig rigtigt over den fart og det humør, der var over arbejdet. Han kunne også udtale sin utilfredshed, hvis vi foretog os noget, han ikke syntes om. Således var vi ved at udsmykke en af skolestuerne, og i den anledning lagde vi kunstige bjælker under loftet. Da Anton Sørensen opdagede det, kom han farende indtil os og sagde stærkt ophidset: »I skal vide, hvad I gør. Der kommer rigtig dårlige tider for landbruget, og det vil gå ud over elevbesøget. I må først have penge ind, før I kan give dem ud til sådanne narrestreger.« Anton Sørensen, som var noget af en profet og ofte kunne forudsige, hvad der ville komme, fik også ret i sin spådom om de strenge tider for landbruget, og som ganske rigtigt medførte en svigtende elevtilgang. Mange ungdoms- og højskoler blev af den grund tvunget til at lukke i de år.

Da vinterskolen kom i gang, blev Marie og Anton Sørensens besøg endnu hyppigere. Anton Sørensen kunne have sådan et mildt smil i øjenkrogene, og det fik vi ofte at se i den vinter. De kom ofte i deres træsko (Anton Sørensen gik alle dage i fladbundede træsko) og havde deres kludesko under armen. De holdt meget af at sidde i gymnastiksalen og glæde sig over de unges flid i gymnastiktimerne, eller de sad og frydede sig over, når de unge gennem folkedansen gav udtryk for deres livsglæde.

Anton Sørensen holdt ofte timer med eleverne. De to første vintre havde vi fællesskole - altså både piger og drenge. Anton Sørensen kunne komme på forskellige tider af dagen og sige, at nu havde han noget, han gerne ville fortælle eleverne, hvis du kan få dem samlet. Dette var almindeligvis let nok med drengeholdet; men det kneb mere med pigerne, hvis de på det tidspunkt var beskæftiget i skolekøkkenet. Men Anton Sørensen ville have pigerne med, for, som han sagde: »de er de bedste til at høre.« Der var derfor ikke andet at gøre end at indstille med den eventuelle frikadellestegning. Hans timer blev en stor oplevelse for eleverne. Han tog dem også med på markvandring, hvor de besøgte de veldrevne jordbrug og de velplejede læhegn og nød en kop kaffe i de gæstfrie hjem.

Anton Sørensen kunne naturligvis ikke lade være at plante træer og hegn på ungdomsskolens område. I januar måned plantede han en dobbelt bøgehæk omkring den sti, der fører fra »Stavn.« og ned til skolens stadion. Denne hæk blev det sidste, som den store plantningsmand Anton Sørensen kom til at plante i sit liv. Få dage efter blev han syg. Han havde været, til en god vens begravelse, noget han aldrig i sit liv forsømte, og som han sagde: »Der er noget, man altid skal have tid til, og det er at besøge de syge og følge de døde til graven.«

Under denne begravelse i den vinterkolde dag frøs han og pådrog sig en lungebetændelse, og dette medførte et længere sygeleje, der endte med døden.

Anton Sørensen var en urolig patient, han havde det som et barn, der faldt ikke ro over ham, før Marie sad ved hans seng med hans hånd i sin. Dette medførte, at også hun måtte gå til sengs, hun erhvervede sig en lungebetændelse ved nattevågen i det kolde soveværelse. Da lungebetændelsens kritiske sygedag kom, den syvende dag, forstod Anton Sørensen på, lægen, at det bar mod døden for dem begge. Endnu kunne han interessere sig for de jordiske ting. Vi havde »folketingsvalg« på skolen i de dage, og Anton Sørensen fulgte spændt valgets udfald, og da han erfarede, at partiet venstre vandt, smilede han og sagde med sin trætte stemme: »Det var da godt.« Han havde i hele sit liv været en ivrig venstremand.

Den sidste aften, han levede, gik hele elevflokken over til huset og stillede sig op udenfor deres sovekammervinduer for at tage afsked med ungdommens ven og skolens stifter ved at synge en af Anton Sørensens yndlingssange: Jeg har båret lærkens vinge. . . Anton Sørensen havde endnu kræfter nok til at glæde sig over ungdommens afsked med ham. Men kræfterne blev svagere og svagere. Noget af det sidste, han sagde, var henvendt til hans kone, idet han sagde: »Se så, mor, nu skal vi hjem.«

To dage efter, at Anton Sørensen havde lukket sine øjne, fulgte hans trofaste og altopofrende hustru ham i døden. Sådan som de i livet altid fulgtes ad – Anton Sørensen gerne to skridt foran Marie – sådan fulgtes disse to uadskillelige ægtefæller også hinanden i døden.

Da tilslutningen til deres begravelse - trods en forrygende snestorm - blev så overvældende, at kirken ikke nær kunne rumme det store følge, blev de to hvide kister stillet ind i ungdomsskolens gymnastiksal, der i den anledning var lavet om til kirkesal og smukt pyntet med grønt, blomster og en mængde lys langs salens sider.

Højtideligheden indledtes med salmen »Vi pløjede og vi såede«, hvorefter Anton Sørensens svigerdatter Rigmor læste en tale op, som hendes mand, Søren Sørensen, ville have holdt, men ikke syntes, han kunne. Det var smukke mindeord over hans forældre, der havde til valgsprog, at man skulle tage det

arbejde op, der lå lige for, og en tak for, hvad de havde været, for dem gennem tiderne.

Derefter talte frimenighedspræst Rasmus Anker-Møller om de afdøde. Han sluttede med at sige: »Men var end Anton Sørensen stor på jordiske områder, så var det måske alligevel ikke der, han var størst. Der var en egen glans i hans øje, når han lyttede til tale og sang, og han og hans hustru kunne trofast følges ad, hvor stormene suse. De havde deres helligdom, hvor de delte det bedste med hinanden, og i liv og død ejede de det kristne håb.«

Derefter talte ungdomsskolens første forstander J. Worm.

Han takkede for, hvad de to mennesker havde været for ham i de 9 år, han havde ledet ungdomsskolen.

Nærværende bogs forfatter udtalte bl.a.: »Sangen »Jeg har båret lærkens vinge« var en af Anton Sørensens yndlingssange. Den elskede han, og vi sang den for ham kort tid, før han døde. Han lå så rolig på sygelejet og var så rolig og tryk. Når man kom op for at se til disse to gamle, var det næsten som at komme til gudstjeneste. De ville så gerne, at vi skulle bede og synge sammen, og det var skønt at mærke, at, de begge var færdige til at dø. Der er sikkert en Guds styrelse i, at de fik lov til at følges ad i døden. Ungdomsskolen er et smukt eftermæle, Anton Sørensen og hustru har sat her til gavn og glæde for de unge. Vi siger jer tak, og tak for alle de varme blikke. I vil ikke blive glemt på Haubro ungdomsskole.«

Dernæst talte højskoleforstander Jens Frederiksen ud fra verslinjen: »Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord.«

En af Anton Sørensens gamle karle, Laurits Fyllgraf, havde ordet for på de mange medhjælperes vegne at bringe Marie og Anton Sørensen en tak for, hvad de begge havde været for de unge, mens de havde haft deres hjem på Vadgaard.

Anton Sørensens plejesøn bragte en hjertelig og dybtfølt, tak til plejeforældrene for den store kærlighed og opofrelse, han havde nydt der i hjemmet.

De to kister blev båret af vennehænder helt fra ungdomsskolen og til graven. Eleverne fra ungdomsskolen gik foran, de unge piger strøede blomster, og under salmesang blev de to afholdte mennesker båret helt ned i graven, der var gravet sådan, at dette kunne lade sig gøre, og de to hvide kister blev sat ved siden af hinanden. For disse to mennesker blev døden ingen adskillelse.

Søren Sørensen skrev følgende smukke mindedig om sin afdøde far, og det kan være en Passende afslutning på beretningen om Anton Sørensens liv og virke.

*Nu er han død, den virksomme mand,
som skabte oaser i Himmerland;
han dyrkede jorden og tryllede frem
på marken ved engen sit eget hjem.*

*Han havde den lykke i unge år
at være i hjem med gode kår,
hvor arbejdet var i højsædet sat
mer end penge og vinding; hvor alle tog fat.*

*Han manede altid i gerning og ord:
»Tag arbejdet op, som ligger lige for.«
At gøre sin pligt i nærmeste krav
er arbejdets lykke fra vugge til grav.*

*Hans smukkeste minde er grønne træer
i have og hæk, både her og der.
Nø grønnes jo Himmerland mer og mer,
og træernes nytte nu alle vi ser.*

*Da alderen meldte, At kræfterne svandt,
det var for ham mere og mere sandt,
at arbejdet bærer i sig sin løn,
at målet kun nås ved arbejde - bøn,*

S. S.

Anton Sørensen har med sin enestående dygtighed til at dyrke jorden virket ansporende og opmuntrende på tusinder af landmænd. Hans liv og virke er en stærk understregning af, hvad gode evner og en stor energi kan udrette her i verden. Mangfoldige har ved hans ord og hans eksempel fået lyst og mod til at gå i gang med at dyrke den danske jord og har derved gjort Danmark rigere og større.

Der er i hundredåret for Anton Sørensens fødsel rejst en mindesten på ungdomsskolens stadion for ham og hans kone. Stenen er rejst af skolens elevforening som en tak til skolens stiftere; men man vil også ved rejsning af denne uforgængelige granitsten give udtryk for det ønske, at deres navne og virke aldrig må blive glemt.

Anton Sørensen formede som 18-årig de bevingede ord:

»Der er ingen grænser for, hvad jorden kan yde,« og i sin gerning beviste han sandheden af disse ord. Og lad mig tilføje, at da han fejrede sin 70-års fødselsdag, udtalte han bl. a.: »Livet har lært mig, at der er ingen grænser for, hvad jorden kan yde, men livet har også lært mig, at der er ingen grænser for Guds godhed mod menneskene.«

Lad dette stå som et eftermæle for en mand, der nemmede den kunst at virke og leve.

EFTERSKRIFT

Af børnebørn havde Marie og Anton Sørensen kun vore seks børn, nemlig fem piger og en dreng, som ganske selvfølgelig fik navnet Anton efter sin bedstefader. Den ældste pige blev opkaldt efter sin bedstemoder. Der er således genopstået en ny Marie og Anton Sørensen. Børnebørnene var selvsagt til stor opmuntring og glæde for bedsteforældrene. Når de besøgte »Villa Vadgaard«, stod Anton Sørensen i døren og ligefrem favnede dem med sin kærlighed.

Jeg ville gerne have undt mine forældre den glæde at have set, at alle mine børn og svigerbørn er blevet landmænd med liv og sjæl.

Fra far og mor har jeg så mange gode minder, at de ganske overstråler de mindre gode. Ingen har far hjulpet mere end mig. Jeg har aldrig kendt ham som småt stillet, og han var aldrig påholdende med sine store indtægter, men han vidste nok, hvad han gav pengene ud til. Med sig selv var han uhyre nøjsom, men gjaldt det skoleophold, rejser og øvrig uddannelse, var han mere end rundhåndet. Det kunne synes, som om han gav for store beløb bort, men vi børn har i hvert fald fået mere end de fleste.

Da han blev syg og lå for døden, sad jeg i 4 døgn næsten uafbrudt hos ham. Jeg måtte ikke gå.

Testamente og den slags befattede han sig ikke med.

Det viste sig, at hans økonomi var i god orden. Der var ikke en eneste ubetalt regning, gård, villa og det hele var gældfrit. Jeg lod familiens mangeårige ven, sparekassedirektør N. P. Nielsen ordne det hele, og det gjorde han til alles tilfredshed.

Jeg har så meget at sige tak for. Et godt barndomshjem, en god hustru og en kæernesund familie, som så godt som aldrig har været syge.

Når jeg går over i skoven og ser på de store kæmpebøge, så hvisker de til mig:

*Her har jeg stået i tohundrede år,
sust for de slægter, der svinder og kommer.*

Slægter går og slægter kommer. Jeg er snart 70 år, men glæder mig til meget endnu, glæder mig hver eneste dag, vi kan være raske.

Livet er dejligt, når man skønner derpå, men måske vi dog lærer mest at skønne derpå gennem modgang, som overvindes.

Søren Sørensen.

Foto fra Vadgaard omkring 1905

Bagerst

1. Joh. Nielsen, Smidstrup pr. Børkop.
Jens Vilh. Sørensen, Raadvad pr.
Kolding.
2. Chr. Kudsk, Hundborg, Sjørring St.,
Thisted.
3. Niels Sørensen, Vive Mark pr.
Hadsund.
4. Kristen Madsen, M. Jølby pr. Nykøbing
M.
5. M. Sørensen, Lemmer pr. Mørke.
6. Henrik Henriksen, Trustrup pr.
Hundslund.
7. S. N. Jakobsen, Adserbøl pr. Holsted.
8. Karl Langballe, Aldersro Frøik pr
Holstebro.
9. Johan Sabel, Brammings St. Th.
Therkildsen, Landpost, Billund pr.
Vejle.

Næst bagerst

1. Knud Knudsen, Tvis pr. Tvis St.
2. Chr. Iversen, N. Bork pr. Tarm.
3. Niels Korsgaard, M. Jøjby pr. Nykøbing
M.
4. Lars Nielsen, Hellerslev pr. Thisted.
5. Niels Kristensen, Gribstrup pr.
Horsens.
6. C. A: Rosen, Ådala, Hjulsbra, Sverrig.
7. Per Phillipsson, Østergotland, Sverrig.
8. Søren Have, M. Jølby pr. Nykøbing M.
9. Musikker M. Stilon, Stilbjerg, Uhe pr.
Vejle.
10. Peder Jensen Baunen, Sondrup pr.
Hundslund St.
11. Kristen Dissing, M. Jølby pr. Nykøbing
M.
12. Anders Kr. Kristensen, Landpost,
Hvi(d)sten pr. Randers.

Siddende på stole:

1. Jens Kr. Kristensen, Foulum pr. Gjedsted
2. Ole Hansen, Holtug pr. Storehedinge
3. Peder Jeppesen, Kristianshede pr. Bording
4. Rasmus Rasmussen, Godthaab, Jexen pr. Stilling
5. Poul Poulsen, Barslev Vang pr. Hvidbjerg, Thy
6. Hans P. Nielsen, Trustrup pr. Randers
7. S. Simonsen, Landpost, Aarslev pr. Randers
8. P. Pilgaard, Løjstrup M. pr. Laurbjerg
9. Niels Chr. Nielsen, Jeberg pr. Laurbjerg
10. Hans Rasmussen, Snaastrup pr. Brabrand
11. Jørgen F. Jørgensen, Vh. 7, vejen St.

Siddende på jorden:

Anton Sørensen med Husstand

Fotograf: Chr. Jensen, Hornum (med filial i Farsø). Omkring 1905?

Kilde: Erik Pilgaard Vinther.

Ovenstående foto og foto nr. 2 på 2. side er ikke med i bogen.

Billedet på forsiden af hjemmesiden er med min oldemor Maren Nielsdatter fra Aagaard og hendes 40 oldebørn er optaget i 1919 og fra haven i Oustrupgaard.

På de efterfølgende sider er tilføjet:

[Anthon Sørensens aner – 51 sider](#)

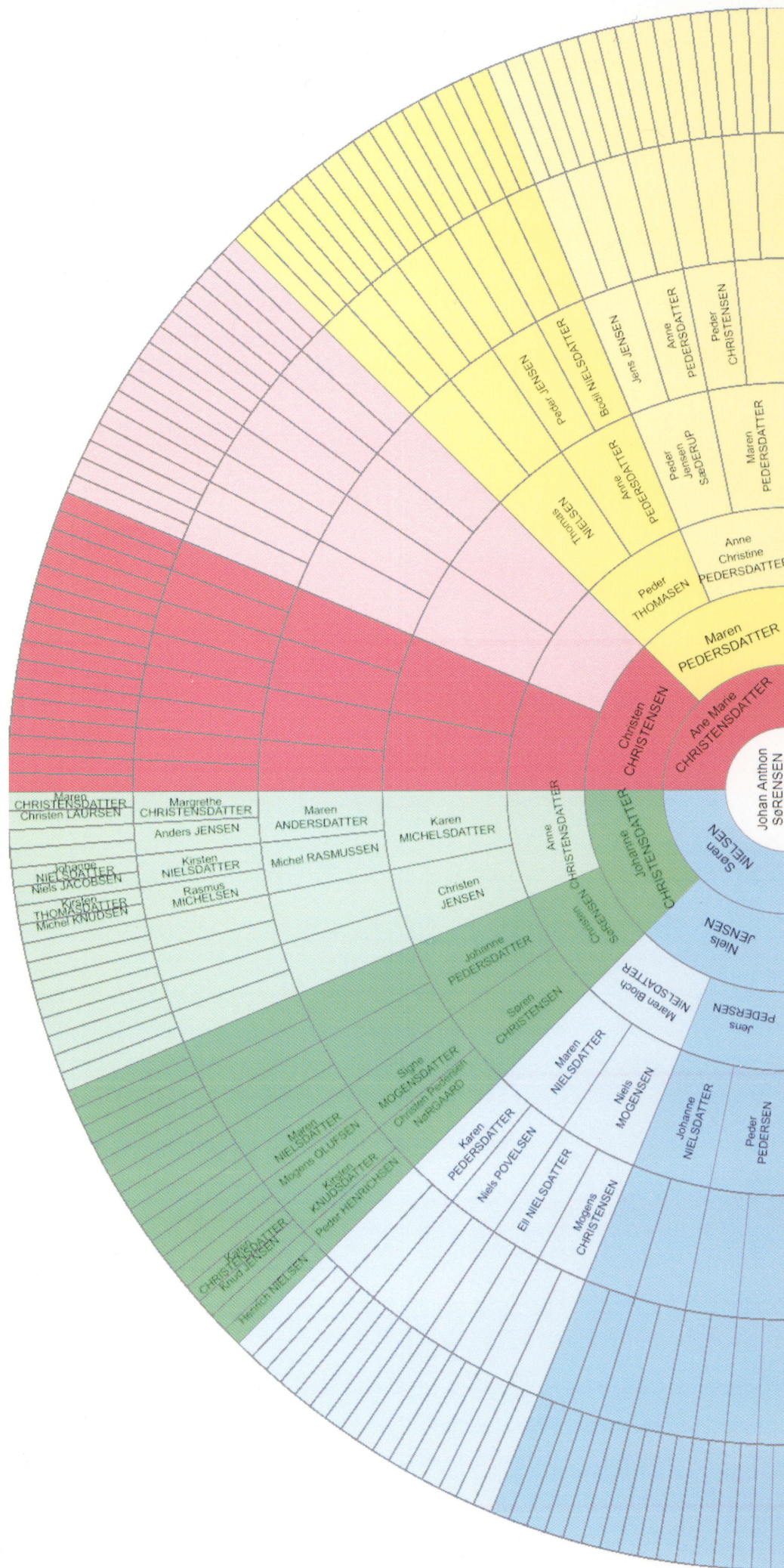
og

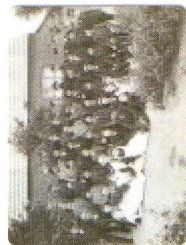
[Ane Marie Nielsens aner – 27 sider](#)

Anton Sørensen – Der er ingen grænser
af Holger Bidstrup, Himmerlands Ungdomsskole, Haubro, 1959

Johan Anthon Sørensen

♂ 1859 - 1931 (71 år)

Ane Marie NIELSEN

♀ 1862 - 1931 (68 år)

>> Udskriv <<

